

بررسی تعارض گوشتخواران با جوامع محلی شرق ایران

صفحه ۴

سال هشتم، شماره ۱۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۱، ۱۲ صفحه، رایگان

سرمقاله

اخلاق در پژوهش: از حرف تا عمل

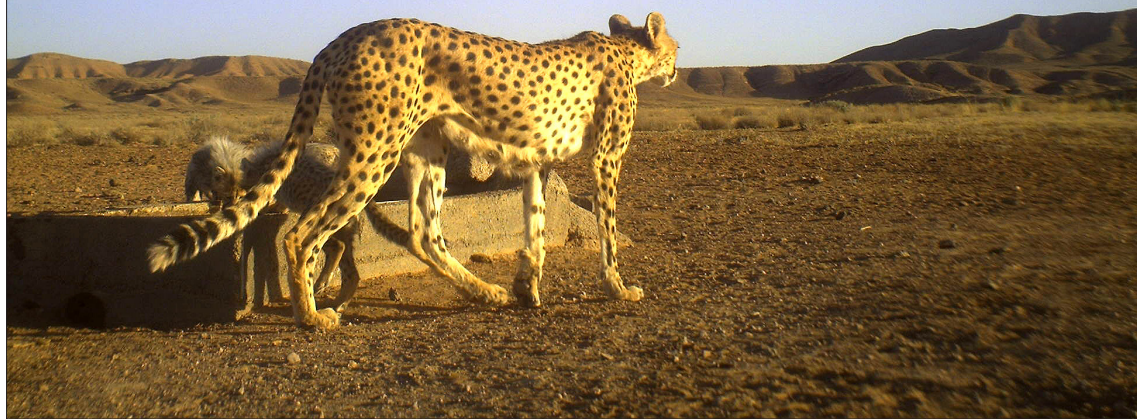
احسان محمدی مقانکی: هوارو به تاریکی می گذاشت و همه در خانه خواب بودند. پروفیسور استپل - استاد روانشناسی اجتماعی و رئیس دانشکده علوم رفتاری و اجتماعی دانشگاه تیلبرگ هلند - دیگر تنها شده بود. مثل همیشه برای خود یک چای درست کرد و رایانه شخصی اش را روشن کرد. یادداشت هایش را از کیفش بیرون آورد و فهرستی بی نقص از پروژه ها و نتایج مورد نظرش را آماده کرد. سپس شروع کرد به وارد کردن داده هایی که خود تولید کرده بود... ردیف به ردیف، ستون به ستون... ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۴، ۵، ۳، ۵، ۶، ۷... زمانی که تمام شد، نخستین آزمون را انجام داد. ولی به نظر نمی رسید که نتیجه مطلوب حاصل شده باشد. دوباره به ماتریکس برگشت و داده ها را تغییر داد. ۴، ۶، ۷، ۵، ۴، ۷، ۸، ۲، ۴، ۴... و آن قدر ادامه داد که نتیجه آن شد که باید می شد! به در نگاه کرد؛ بسته بود... [۱]

بسیاری مورد استپل را یکی از بزرگ ترین سوء رفتارهای کشف شده در تاریخ معاصر پژوهش های علمی می دانند.

ادامه در صفحه ۲

زادآوری یوزپلنگ آسیایی در شمال شرقی کشور

صفحه ۹

تندر صنعت، حامر تندر طبیعت

تنها در بخش سیاست‌گذاری مقاله به او اشاره شود [۴، ۱۱].

ب. ترتیب و جایگاه نویسندگان:

نظرها و روش‌های گوناگونی برای تعیین ترتیب نام نویسندگان در یک مقاله وجود دارد. به هر حال این روند باید بر اساس نقشی باشد که هر یک از نویسندگان در شکل‌گیری و به پایان رساندن یک مقاله داشته‌اند [۱۲] به طور کلی، نویسنده نخست یک مقاله، پژوهشگری است که بیشترین مشارکت را در جمع‌آوری داده‌ها یا مدیریت آن انجام داده و تجزیه و تحلیل و تفسیر نتایج را پیش برده‌است [۴]. نویسنده نخست هم‌چنین وظیفه آماده‌سازی پیش‌نویس مقاله برای به اشتراک‌گذاری با سایر نویسندگان و نهایی‌کردن آن پس از تایید محتوا توسط همه آنان را دارد. نویسنده نخست یا مهم‌ترین شریک پژوهش پس از او، در جایگاه نویسنده مسئول مکاتبات قرار می‌گیرد که نقش ارسال مقاله، در ارتباط قرار گرفتن با سردبیر(ان) و پاسخگویی به هر گونه پرسش پیرامون مقاله را در آینده دارد [۴، ۱۱]. در مقالات حاصل از پژوهش‌های بلندمدت و در جریان، معمولاً مسئول پروژه این مسئولیت را برعهده می‌گیرد که بیشترین اشراف به مطالعه و بالاترین میزان حضور در زمان فعالیت آن را دارد. [۱۲].

پ. استفاده صحیح از دستاوردهای دیگران:

هرگونه استفاده از ایده، نتایج و یا بخش‌هایی از پژوهش دیگران (حتی منتشرنشده) و عبارات به کار رفته در یک مقاله (با وجود جابه‌جایی کلمات) باید با راجع صحیح به آن همراه باشد. رونویسی کلمه به کلمه عبارات دیگران (به زبان اصلی و یا ترجمه آن)، تنها در صورتی پذیرفتنی است که ناچیز و همراه با گیومه («») و ارجاع به نوشته اصلی باشد. متأسفانه پژوهشگران ایرانی از این نظر در میان خطاکارترین‌ها قرار دارند* [۱۳]. با این وجود، بیشتر موارد مشکوک به سرقت در نشریه‌های بین‌المللی از نوع ادبی است و از سوی نویسندگانی رخ می‌دهد که زبان مادری آن‌ها انگلیسی نبوده و اغلب نسبت به مشکلات استفاده از عبارات دیگران آگاه نیستند [۱۰، ۱۴]. از رایج‌ترین سرقت‌های علمی - ادبی دیگر، شیوه نگارش به اصطلاح «لکهای» است که برخی نویسندگان - عموماً غیرانگلیسی‌زبان - مقاله خود را با کلمات و عبارات عاریه گرفته از سایر منابع و بدون ارجاع صحیح، «تزئین» می‌کنند [۱۴].

ت. انتشار دستاوردهای انتشار یافته به یک زبان جدید:

انتشار مجدد یک مقاله، اخلاقی نیست و تنها در شرایطی صورت می‌پذیرد که یک مقاله در گذشته به زبانی غیر از انگلیسی انتشار یافته و از این‌رو در دسترس بخش مهمی از جامعه علمی قرار ندارد [۴]. در این صورت سردبیر نشریه هدف، باید به صورت شفاف پیش از ارسال نسخه جدید در جریان قرار بگیرد و هم‌چنین اجازه‌های لازم از ناشر قبلی و سایر نویسندگان همکار گذشته گرفته شده باشد. به هر حال، قطعاً این روشی برای افزایش تعداد مقالات نیست!

ث. دست‌بردن در داده‌ها و نتایج

تصور کنید که چندین فرضیه برای پژوهش خود در نظر گرفته‌اید. پس از پایان انجام آزمایش‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها، نتایج مورد نظر شما پیرامون تعدادی از فرضیه‌ها حاصل نشده‌است. واضح است که دست‌بردن در داده‌ها برای حاصل شدن نتیجه مطلوب، هر میزان هم که به صحت فرضیه خود ایمان دارید، اخلاقی نیست. ممکن است برای نمونه به

اخلاق در پژوهش: از حرف تا عمل

مراکز علمی و دانشگاهی باید به چارچوب و روش‌هایی برسند که بررسی موارد مشکوک به سوء رفتارها در میان دانش‌پژوهان و کارکنان خود را در اولویت قرار دهند

مفاهیم و روش‌های جدید، تایید یا رد فرضیه‌ها، و ارائه پیشنهاد برای حل مشکلات پیرامون علم، منجر به پویایی و پیشرفت دانش بشری می‌شوند [۹، ۸]. بیشتر سوء رفتارهای پژوهشی در این مرحله شناسایی می‌شوند ولی در حقیقت پیش از اقدام به انتشار، شکل گرفته و اجرا شده‌اند [۱۰]. حال، مهم‌ترین پایه‌های اصول اخلاقی در نگارش چه هستند؟

نویسندگان و مسئولیت‌های اخلاقی آنان

آ. نویسنده کیست و چه ویژگی‌هایی دارد؟

یک فرد حقیقی با داشتن سه ویژگی استحقاق قرار گرفتن به عنوان نویسنده یک مقاله علمی را دارد: (۱) مشارکت فعال در طراحی موضوع و روش کار مطالعه، جمع‌آوری داده‌ها، یا تجزیه و تحلیل آن‌ها و تفسیر نتایج؛ (۲) نقش آفرینی معنی‌دار و تاثیرگذار در نگارش یا ویرایش پیش‌نویس مقاله؛ (۳) تایید نهایی محتوای نسخه آماده ارسال برای انتشار [۴]. هر نویسنده باید دارای این شرایط سه‌گانه باشد در غیر این صورت می‌بایست

دانشمندی که زمانی یکی از نام‌آشنا‌ترین‌ها در زمینه پژوهشی خود بود، تاکنون ۴۶ مقاله‌اش - که بسیاری در نشریه‌های علمی پرآوازه چاپ شده‌اند - باز پس گرفته‌شده و بررسی بیش از ۵۰ مقاله دیگرش ادامه دارد [۲]. هم‌چنین بسیاری از پژوهشگران و دانشجویانی که همگی ناآگاهانه با او همکاری داشته‌اند دچار مشکل شده‌اند، به‌طوری‌که تنها ۱۹ پایان‌نامه دکتر بر اساس داده‌های خیالی که استپل بدون آگاهی دیگران ساخته بود به انجام رسیده‌است [۲]. در پایان، استپل پس از اعتراف و عذرخواهی رسمی، مجبور به کناره‌گیری از همه مشاغل و سمت‌های علمی خود شد و حالا باید برای اتلاف بیش از ۲/۲ میلیون یورو (حدود ۸ میلیارد تومان) از منابع دولتی در دوران فعالیت خود پاسخگو باشد [۲ و ۳].

نادیده‌گرفتن اصول اخلاقی در پژوهش با تحول فن‌آوری و دسترسی به اطلاعات، آن‌چنان شتاب گرفته‌است که در حال حاضر بخش قابل توجهی از منابع مالی و انسانی دانشگاه‌ها و مراکز علمی سرتاسر جهان به آموزش پیرامون و مقابله با نادیده‌گرفتن آن اختصاص داده می‌شود. اصول اخلاق پژوهشی در سرتاسر جهان یکسان بوده و هر پژوهشگری در هر جایگاهی موظف به رعایت

آن است [۴]. خوشبختانه در چند سال گذشته تلاش‌هایی برای آشنایی پژوهشگران با اخلاق پژوهشی و تبعات منفی نادیده‌گرفتن آن در کشور صورت گرفته [۵، ۶] و در برخی واحدهای دانشگاهی نیز سرفصل‌هایی پیرامون آن گنجانده شده‌است. با این وجود، نیاز به تدوین یک راهنمای جامع و شفاف که در دسترس همگان قرار داشته باشد، احساس می‌شود. نوشته پیش رو مروری کوتاه بر مهم‌ترین اصول پذیرفته‌شده اخلاق پژوهشی، به‌ویژه در زمینه نگارش مقالات علمی است. با آن‌که مخاطبان این نوشته، پژوهشگران حیات وحش و بوم‌شناسی در نظر گرفته شده‌اند، مضامین ارائه‌شده جنبه عام دارند.

اخلاق پژوهشی چیست؟

اخلاق پژوهشی شامل به کارگیری اصول اخلاقی در طراحی و اجرای پژوهش‌های علمی، تجزیه و تحلیل نتایج، تفسیر دستاوردها و انتشار آن‌هاست. [۴].

اخلاق در آزمون‌های علمی:

هر پژوهشی که نیاز به استفاده از انسان و صید، زنده‌گیری و یا تماس مستقیم با یک گونه جانوری دارد، پیش از انجام باید به تایید کمیته‌هایی تخصصی ملی یا بین‌المللی مربوط برسد. این نهادها موظف به تدوین و انتشار دستورالعمل‌هایی هستند که باید به طور کامل از آن‌ها پیروی شده و در هرگونه انتشارات حاصل از چنین مطالعاتی، دریافت اجازه رسمی و رعایت قوانین مربوط به شکل شفاف ذکر شوند [۴]. شناخته‌شده‌ترین این دستورالعمل‌ها در پژوهش‌های حیات وحش، راهنمای انجمن کارشناسان پستانداران آمریکاست [۷] که در فاصله‌های زمانی کوتاه به‌روز می‌شود. این دستورالعمل‌ها با این هدف تدوین شده و به کارگیری آن‌ها پافشاری می‌شود که اثر به کارگیری روش‌های آسیب‌رسان به جانوران به کمترین میزان برسد. به طور معمول، چنین اجازه‌ای در ایران باید از سازمان حفاظت محیط زیست کشور گرفته شود. هرچند متأسفانه در حال حاضر دستورالعمل معینی برای پژوهشگران وجود ندارد به‌ویژه در مورد گونه‌هایی که «در خطر» و «حمایت‌شده و حفاظت‌شده» به شمار نمی‌روند.

اخلاق در نگارش‌های علمی:

پایه‌های علم در دنیای مدرن را مقاله‌های داوری‌شده می‌سازند و آخرین گام در همکاری یک گروه پژوهشی برای تولید علم به شمار می‌روند [۸]. این مقاله‌های علمی هستند که با معرفی

طولانی ترین برنامه دوربین گذاری ایران در عباس آباد ناین

شدند و این پروژه تا اواخر آبان همین سال ادامه داشت. در این پژوهش، اگر چه تصویری از یوزپلنگ گرفته نشد ولی در این مطالعه ۶ برابر حداقل تلاش موردنیاز برای ثبت حضور یوز در یک منطقه در ایران بکار گرفته شد و دوره زمانی کاری نیز دو برابر زمان مقرر بود. در نتیجه، با مقایسه مشاهدات صورت گرفته در سالهای مختلف، می توان نتیجه گرفت که عباس آباد نیز مانند سایر زیستگاه های یوزهای ایران از تراکم یوز بسیار پایینی برخوردار است. همچنین، به احتمال قریب به یقین طی این پژوهش یوزی در عباس آباد حضور نداشته است، ولی این بدان معنا نیست که یوز در عباس آباد اصلا نیست، بلکه در جابجایی های دوره ای آنها در مرکز ایران، یوزها در تابستان ۱۳۹۱ در عباس آباد حضور نداشته اند؛

بررسی مشاهده یوزها در این منطقه نشان از زادآوری این گونه در چند نوبت طی یک دهه اخیر است. هرچند که زادآوری یوزها در عباس آباد مانند نای بندان و توران که معمولا هر ساله یا هر دو سال یکبار است، نیست، ولی حضور توله یوزها در این منطقه (معمولا تا سال نخست در همان محدوده به دنیا آمدن) شبیه است که و همین نکته بر اهمیت و ارزش حفاظتی عباس آباد می افزاید. در حال حاضر، در حدود ۷۰ درصد زیستگاه های یوزپلنگ در ایران، زادآوری یوزپلنگ ثبت شده است که عباس آباد نیز یکی از آنهاست.

عکس: دوربین تله ای (انجمن یوزپلنگ ایرانی/اداره کل حفاظت محیط زیست اصفهان/پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی)

مردم محلی گزارش شده است که مربوط به اوایل دهه ۶۰ تا شهریور ۱۳۹۱ می باشد. از آنجا که ۵۸ درصد گزارش مشاهده یوزپلنگ در فصول بهار و تابستان صورت گرفته بود، مطالعه حاضر به منظور ثبت حضور یوزپلنگ در پناهگاه حیات وحش عباس آباد در این دو فصل طراحی شد تا میزان موفقیت بالا رود. در راستای پایش جمعیت یوزپلنگ آسیایی در زیستگاه های اصلی ایران، از اواسط فروردین ماه سال ۹۱ با استفاده از تجربیات محیط بانان و کارشناسان منطقه ۴۵ ایستگاه در سرتاسر منطقه شناسایی و مجهز به دوربین های تله ای

محمدصادق فرهادی نیا و کاوه حبعلی: به خوبی به خاطر دارم که پاییز ۱۳۸۱ که برای نخستین بار همراه با مهندس اکبری به منطقه پناهگاه حیات وحش عباس آباد رفتیم، بارها با ذوق و شوق غیرقابل انکاری از وسعت و پتانسیل این منطقه به عنوان یک زیستگاه مهم از یوز صحبت می کرد. آلبوم عکس همراه مهندس مجموعه کاملی از فون جانوران کویری ایران بود که طی سالها حضور آنها را در منطقه ثبت کرده بود. برای استان اصفهان که سه منطقه بسیار شناخته شده با نامهای موته، کلاه قاضی و قمشلو با سابقه بیش از ۴ دهه حفاظت داشت، پذیرش یک منطقه جدید در حد و اندازه های بقیه شاید در ابتدا چندان ساده نبود، ولی عباس آباد گونه هایی داشت که برای جلب توجه همه کافی بود: یوزپلنگ آسیایی و گربه شنی!

مسئله ترها خاطراتی از حضور یوز در منطقه داشتند، با این حال یک نکته در خصوص حضور یوز در این منطقه چشمگیر بود و آن این است که : طی یک دهه گذشته حداقل دو خانواده مختلف از یوزها در این منطقه تردد کرده اند. تلاش زیادی برای ثبت حضور یوز در عباس آباد صورت گرفت. تا اینکه محمدرضا حلوانی با همکاری سایر محیط بانان، موفق به گرفتن تصویری از یوز در آبان ۱۳۸۹ در طی سالهای گذشته، یوزپلنگ در ۲۸ نقطه توسط محیط بانان و

ادامه از صفحه قبل

تا گذراندن دوره های کوتاه آموزش اخلاق علمی و حتی برکناری از سمت های علمی را شامل می شود [۱۵، ۵]. در پایان، باید باور داشت که «شکست خوردن در اصالت بهتر از موفقیت در تقلید است» [۱۷].

پانویشت

* البته ایالات متحده آمریکا در این بررسی در رتبه نخست قرار دارد (تصویر ۲، بخش B، صفحه ۲۹-۱۷۰) ولی باید نسبت تعداد انتشارات با جرایم کشف شده وابسته به آن را نیز در نظر گرفت.

منابع

- [1] برگرفته از بخشی هایی از زندگی نامه استپل به قلم خودش، قابل دسترسی در: <http://www.psychologicalscience.org/index.php/publications/observer/2013/january-13/derailed-the-rise-and-fall-of-diederik-stapel.html>
- [2] <http://www.tilburguniversity.edu/nl/nieuws-en-agenda/commissie-levelt/interim-report.pdf>
- [3] <http://news.sciencemag.org/scienceinsider/2011/10/report-dutch-lord-of-the-data-fo.html>
- [4] IFCC. Ethics in Science: Background and Resources on Publication Ethics. Available at: <http://www.ifcc.org/media/161822/IFCC%20Ethics%20in%20Science.pdf>
- [5] نخعی و همکاران. 1389. مجله گام های توسعه در آموزش پزشکی (7) 1: 8-.
- [6] www.pap.blog.ir
- [7] Sikes, R. S. et al. 2011. J Mammal 92(1): 235-253
- [8] Todd, P. A. et al. 2007. Oikos 116: 1599-1601
- [9] Barto, E. K. & M. C. Rillig. 2012. Oikos 121(2): 228-235
- [10] Van Noorden, R. 2011. Nature 478: 26-28
- [11] COPE. 2011. Available at: http://publicationethics.org/files/Code_of_conduct_for_journal_editors_0.pdf
- [12] Tschamtkte, T. et al. 2007. PLoS Biol 5(1): e18. doi:10.1371/journal.pbio.0050018
- [13] Fang et al. 2012. PNAS 109(42): 17028-17033
- [14] Loadsman, J. 2012. Nature 481: 22
- [15] Titus, S. 2012. Nature 481: 22
- [16] Cressey, D. 2013. Nature 493: 147
- [17] نقل قول مشهوری از هرمان ملویل (1891-1819)، نویسنده و رمان نویس آمریکایی

تحصیلی و کاری، اتکای صرف به دانش خود، همکاری های یکسویه بدون اطلاع از جزئیات و روند پژوهش، و نبود جدیت در برخورد با خطا کاران نیز در نادیده گرفتن اصول اخلاقی در پژوهش اثرگذار هستند.

چاره چیست؟

مراکز علمی و دانشگاهی در ایران باید به چارچوب و روش هایی برسند که بررسی موارد مشکوک به سوء رفتارها در میان دانش پژوهان و کارکنان خود را در اولویت قرار داده و با شفافیت کامل به بررسی و برخورد با آن ها بپردازند. همچنین افراد، گروه ها و یا نهادهایی که چنین مواردی را گزارش می دهند، نه تنها مورد مواخذه قرار نگرفته، بلکه باید حمایت شوند. از سوی دیگر، نشریه های فارسی یا بین المللی مستقر در کشور نیز باید تلاش کنند خود را به سطح روز ناشران علمی نزدیک کنند و روند شناسایی نادیده گرفتن اصول اخلاقی را با دآوری های دقیق تر و شفاف تر و سردبیران متعهد و آگاه به پیش ببرند.

در کنار لزوم برخورد با خطا کاران در پژوهش های علمی، هدایت منابع در مسیر پیشگیری از این بی اخلاقی ها در اولویت قرار دارد [۱۵]. پیشگیری می تواند از طریق اطلاع رسانی در جلسه های درس، گردهمایی ها، همایش ها و تشویق دانش پژوهان جوان به الگو قراردادن پژوهشگران متعهد و خوش سابقه صورت پذیرد. در نخستین سال حضور دانشجویان در دانشگاه و حتی مقاطع پایین تر نیز باید سرفصل هایی برای آگاهی بخشی در پیرامون این زمینه تدریس شود [۱۶، ۱۵]. همچنین راندن خطا کاران از جامعه علمی نیز کار درستی نیست و باید امکان اصلاح و بازآموزی برای آن ها فراهم باشد. برای همین منظور، تنبیه های در نظر گرفته شده، طیف متفاوتی از ممنوعیت بهره مندی از پروژه و هرگونه کمک مالی دولتی در یک بازه زمانی مشخص

منظور ارتقای کیفیت یک تصویر، تغییراتی در آن داده شود ولی به هیچ وجه نباید منجر به تغییر ماهیت یک یا بخش هایی از واقعیت نشان داده شده در تصویر باشد [۴].

ج. اخلاق پژوهشی در زمان ارسال مقاله:

همه نویسندگان یک مقاله باید همه محتوای آن را پیش از ارسال خوانده و تایید کنند. این اصل، هرگونه اصلاح و تغییر در مرحله داوری را نیز شامل می شود. پس از پذیرش یک مقاله، امکان هیچ گونه تغییر عمده ای در آن وجود ندارد مگر ایرادهای نوشتاری و مشکلات کوچک که نقش تعیین کننده ای در مساله بیان شده نداشته باشند [۴]. همچنین ارسال هم زمان یک مقاله به چند نشریه یا همایش یا ارسال آن در حالی که در یک محل دیگر فرایند داوری را طی می کند غیر اخلاقی است.

نقش اخلاقی خوانندگان و سردبیران

با وجود آن که داوران و ناشران علمی، بخش مهمی از زمان بررسی یک مقاله را به تایید صحت آن اختصاص می دهند همیشه ممکن است خطاها -حتی عمده- از قلم بیافتد. خوانندگان یک نشریه می توانند کمک فراوانی در شناسایی و برخورد با ناقضان اصول اخلاقی در علم داشته باشند [۱۱، ۴]. و مسئولیت هر مطلبی که در یک نشریه منتشر می شود به عهده سردبیر آن است. [۱۱].

سوء رفتارهای پژوهشی: مشکل از کجاست؟

تردیدی وجود ندارد که آموزش ناکافی پیرامون شیوه صحیح پژوهش، یکی از مهم ترین دلایل پدید آمدن سوء رفتارهای پژوهشی مطرح شده است. موارد دیگری چون رقابت، نبود اخلاق مداری در فضای کاری، فشار از سوی محیط های

گزارش شده است مشخص شد. همچنین معلوم گردید دلیل اصلی تلفات گوشتخواران تعارض آنها با دام بوده است. بنابراین علاوه بر چهار روستای آرک، بیناباد، کلاته توتی و توتی آباد شعله داخل منطقه، روستای خور که در خارج از منطقه قرار داشته و بیشترین جمعیت دام را دارا بوده است نیز در این تحلیل وارد شد. (شکل ۱).

به منظور جمع آوری هدفمند اطلاعات مردم محلی از پرسشنامه استفاده شد. در آمار رسمی تعداد کل خانوارهای ۵ روستای منطقه، ۲۵۰ خانوار بیان شده اما نکته مهم این است که در حال حاضر جمعیت واقعی بسیار کمتر از این میزان است که دلیل آن نیز مهاجرت و یا استفاده فصلی افراد از روستا است. در نتیجه تعداد ۳۱ پرسشنامه طی فصل پاییز ۱۳۹۱ در این منطقه تکمیل گردید. داده ها از طریق مصاحبه با افراد محلی که به طور اتفاقی انتخاب می شدند جمع آوری شد. در این کار، تلاش بر آن بود که از ساکنان هر خانه فقط یک نفر مورد مصاحبه قرار گیرد و تمام محدوده روستاها پوشش داده شود (تصویر ۱).

نتایج:

سن مصاحبه شوندگان بین ۲۳ تا ۷۷ سال متغیر بود که ۲۹ درصد آنها را خانمها تشکیل می دادند. همچنین ۵۲ درصد افراد باسواد بودند. فعالیت اصلی خانوارهای نمونه برداری شده دامداری و کشاورزی است. کمترین تعداد دام ۵ راس و بیشترین تعداد دام ۵۵ راس بز و گوسفند و متوسط تعداد دام به ازای هر دامدار ۱۳/۰۹ (SE = ۲/۴) بود. از میان دامداران ۲۷ درصد به طور خاص چوپان دام خود هستند، ۱۹ درصد به صورت گماری و ۵۴ درصد دام خود را به یک چوپان استخدام شده می سپارند.

تنها ۳۹ درصد گله داران از سگ برای محافظت گله خود استفاده می کنند که دلیل این امر هزینه بالای نگهداری از سگ است. بیست و یک درصد مصاحبه شوندگان دامهای خود را همیشه در آغل نگهداری می کنند، ۱۱ درصد فقط روزهای تابستان دام خود را برای چرا خارج کرده و ۶۸ درصد نیز دام خود را روز برای تعلیف به صحرا برده و شب ها در آغل نگهداری می کنند.

بررسی ها نشان می دهد که طی دو سال اخیر ۵۴ درصد دامداران حداقل یکبار از سوی گوشتخواران خسارت دیده اند. میانگین تعداد تلفات به ازای هر حمله ۱/۹ راس بوده است. طی دو سال اخیر بطور متوسط ۱۷ درصد هر گله در اثر حمله گوشتخواران از بین رفته است. بیشترین تعداد دفعات حمله ثبت شده متعلق به گرگ (۵۹ درصد) است (جدول ۱). بیشتر حملات گرگ در صحرا رخ داده، در حالیکه کاراکال و شغال بیشتر به آغل حمله می کنند. تمامی حمله های گوشتخواران به آغل ها در شب و تمامی حمله ها در صحرا طی روز اتفاق افتاده است. مشخص شد که تفاوت معنی داری بین میزان حمله حیوانات وحشی به دام در مرتع و داخل آغل وجود ندارد. ($X^2=0.724$, $df=1$, $p=0.125$)

تصویر ۱- یکی از راههای ارزیابی شناخت مردم از گوشتخواران، نشان دادن تصاویر به آنها می باشد (عکس از مودی)

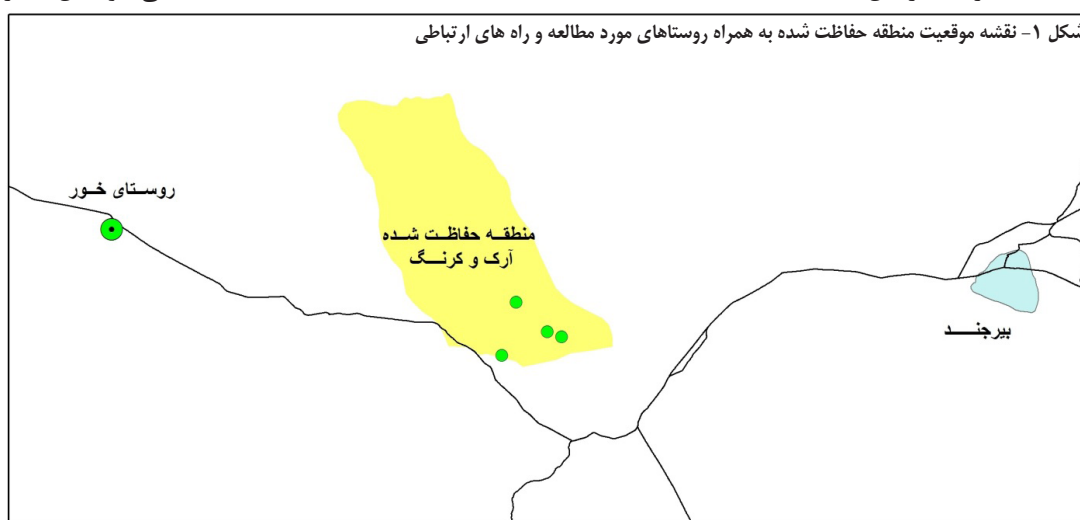
بررسی تعارض گوشتخواران با جوامع محلی شرق ایران مطالعه موردی در منطقه حفاظت شده آرک و کرنگ

یاسمن حسن بیگی، بهمن شمس اسفند آباد، محمد صادق فرهادی نیا، لیلا هلاکوهی و آرش مودی

یکی از دلایل حمله
گوشتخواران، می تواند کاهش
جمعیت طعمه های وحشی در
زیستگاه طبیعی آنها باشد.
همچنین مردم محلی در حمله
گوشتخواران به دامهایشان
بی تاثیر نیستند، از آن روی
که در نحوه حفاظت از دام
دقت کافی به عمل نمی آورند

جدول ۱- فراوانی و درصد حملات گوشتخواران به تفکیک مکان حمله

مکان	فراوانی حمله	درصد حمله به آغل	درصد حمله در صحرا
گرگ	۱۹	۲۶	۷۴
کاراکال	۶	۸۳	۱۷
شغال	۷	۷۱	۲۹

شکل ۱- نقشه موقعیت منطقه حفاظت شده به همراه روستاهای مورد مطالعه و راه های ارتباطی

تعارض میان انسان و حیات وحش از اساسی ترین تهدیدها برای بسیاری از گونه ها بشمار می رود (Dickman, ۲۰۱۰). گوشتخواران بزرگ با قلمرو آزاد به عنوان یکی از مسائل دائمی تعارض میان انسان و حیات وحش به شمار می روند (Gusset et al, ۲۰۰۹). تاکنون در نقاط مختلف دنیا مطالعات زیادی در زمینه تعارض گوشتخواران و جوامع محلی صورت گرفته است. برای مثال Zimmerman و همکاران (۲۰۰۵) به بررسی نگرش دامداران نسبت به تعارض به وجود آمده بر اثر حمله جگوار (*Panthera onca*) به دامها در منطقه Pantanal در برزیل پرداختند. Inskip و Zimmermann (۲۰۰۹) با مرور مطالعات انجام شده در زمینه تعارض گربه سانان و جوامع انسانی در مقیاس جهانی به ارزیابی کمی و کیفی الگوهای پرداختند که بر شدت تعارض انسان و گربه سانان تاثیر

گذار می باشند. Majic و همکاران (۲۰۱۱) تغییرات در نگرش جامعه نسبت به جمعیت خرس در کرواسی را بررسی کردند. Athreya و همکاران (۲۰۱۳) به بررسی امکان حضور گربه سانان بزرگ، به خصوص پلنگ در سیمای سرزمین تحت تسلط انسان در هندوستان پرداختند. این مبحث در داخل کشور نیز به تازگی مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال می توان به پژوهش انجام شده بر روی تعارض میان گرگ و جوامع محلی در پناهگاه حیات وحش قمشلو اشاره کرد (Hosseini-Zavarei et al, ۲۰۱۳).

در این پژوهش در پی اخبار غیر رسمی که حاکی از کشته شدن چند کاراکال به دست اهالی روستاهای منطقه حفاظت شده آرک و کرنگ واقع در استان خراسان جنوبی و روستاهای اطراف و خارج از منطقه بود، اهمیت توجه به این منطقه از کشور در حفاظت از گوشتخواران پررنگ شد. بدین منظور با بررسی جوامع محلی سعی در پاسخگویی به پرسشهای زیر شد: چه گوشتخوارانی در منطقه با مردم تعارض دارند؟ نوع تعارض به چه صورت است؟ واکنش مردم محلی به این تعارض ها چیست؟

منطقه مورد مطالعه

منطقه حفاظت شده آرک و کرنگ در شرق استان خراسان جنوبی و ۸۰ کیلومتری بیرجند با وسعت ۳۰۰۰ هکتار از سال ۱۳۸۵ حفاظت شده اعلام شده است. دوازده روستا و کلاته در این منطقه قرار گرفته اند. این منطقه زیستگاه گوشتخوارانی از جمله گرگ خاکستری، کاراکال، شغال، روباه و کفتار است، از نظر توپوگرافی منطقه عمدتاً کوهستانی و صخره ای بوده، از نظر اقلیمی منطقه در ناحیه خشک و نیمه خشک قرار گرفته است.

روش کار:

ابتدا با انجام مصاحبه های حضوری با مردم محلی، شکارچیان محلی و کارشناسان محیط زیست، چهار روستا در داخل منطقه به عنوان نقاطی که تلفات گوشتخوار از آنها

تصویر ۴- نمونه لاشه دام تلف شده رها شده در اطراف روستا (عکس از حسن بیگی)

تشکر و قدردانی

در اینجا لازم است از مهندس صالحی ریاست محترم اداره کل حفاظت محیط زیست استان خراسان جنوبی، مهندس اعلایپور معاون فنی، مهندس مودی کارشناس مسئول محیط طبیعی اداره و آقایان امیر طالبی گل، محمد بهمدی، بهزاد رخس خورشید، خانم شهرزاد فرقانی و اعضای موسسه کاوشگران حیات وحش پارت که انجام این پژوهش را مقدور ساختند نهایت تشکر و سپاسگزاری به عمل آید.

منابع

- Athreya V, Odden M, Linnell JDC, Krishnaswamy J, Karanth U. 2013. Big cats in our backyards: persistence of large carnivores in a human dominated landscape in India. Plos one, 8(3), 1-8.
- Dickman AJ, Macdonald EA, Macdonald DW. 2011. A review of financial instruments to pay for predator conservation and encourage human-carnivore coexistence. PNAS. 108 (34), 13931-13944.
- Gusset M, Swarner MJ, Ponwane LM, Keletile K, McNutt JW. 2009. Human- wildlife conflict in northern Botswana: livestock predation by endangered African wild dog *Lycaon pictus* and other carnivores. Oryx, 43(1), 67-72.
- Hosseini-Zavareh F, Farhadinia M.S., BeheshtiZavareh M., Abdoli A. 2013. Predation by grey wolf on wild ungulates and livestock in central Iran. Journal of Zoology.
- Inskip C, Zimmermann A. 2009. Human – felid conflict: a review of patterns and priorities worldwide. Oryx. 43(1), 18-34.
- Majic A, Bodonia AMT, Huber D, Bunnefeld N. 2011. Dynamics of public attitudes toward bears and the role of bear hunting in Croatia. Biological Conservation. 144, 3018-3027.
- Zimmermann A, Walpole MJ, Leader-Williams N. 2005. Cattle rancher's attitudes to conflicts with jaguar *Panthera onca* in the Pantanal of Brazil. Oryx. 39 (4), 406-412.

به عمل آمده مواردی نظیر نامناسب بودن ساختار آغل ها (تصویر ۱) و همچنین سهل انگاری در وارد کردن دام به داخل آغل و نبستن در آن توسط صاحب دام (تصویر ۲)، عامل آسیب پذیر بودن دام ها طی شب می باشد. تنها ۱۲ درصد افراد با شرایط موجود کنار آمده اند و معتقدند در برابر حمله گوشتخواران به دام کاری از دستشان بر نمی آید. اما ۸۸ درصد مابقی از شرایط موجود راضی نیستند و تعارض این افراد را تحت تاثیر قرار داده است.

نتیجه:

تعارض بین جوامع محلی و گربه سانان یکی مهمترین مشکلات حفاظت از گربه سانان در سرتاسر جهان است (Zimmerman & Inskip 2009). با توجه به نتایج به دست آمده گوشتخوارانی که به دامها حمله می کنند به طور مشخص عمدتاً گرگ و شغال هستند. گزارش حمله کاراکال به شکل مشخص در طی تکمیل پرسشنامه ثبت نشد اما اطلاعاتی که از شنیده ها و بررسی محل و نحوه حمله به دام بدست آمد و همچنین گزارش حضور چند لاشه کاراکال که در سال ۱۳۹۱ در تله گرفتار و به دست مردم محلی کشته شده بودند، نشان داد که کاراکال نیز یکی از گوشتخوارانی است که به دام اهلی حمله می کند. یکی از دلایل حمله گوشتخواران، می تواند کاهش جمعیت طعمه های وحشی در زیستگاه طبیعی آنها باشد. همچنین مردم محلی در حمله گوشتخواران به دامهایشان بی تاثیر نیستند، زیرا در نحوه حفاظت از دام دقت کافی به عمل نمی آورند. نکته ای که در طی صحبت های افراد خسارت دیده عنوان شد این بود که در اولین زمانی که مراقبت کافی از دام به عمل نمی آوردند دام هایشان مورد حمله قرار می گرفت. این موضوع نشان دهنده فاصله کم حیوانات گوشتخوار با روستاها و مراتع چرای دام و وابستگی زیاد گوشتخواران منطقه به دام های اهلی است. از آنجاییکه مشکل روستائیان می تواند به دست خود آنان برطرف شود، با آموزش آنان در مورد نحوه نگهداری مناسب دام و پرهیز کردن از مواردی که توجه طعمه خوار را به سمت روستا جلب می کند مانند رها کردن لاشه دام تلف شده در نزدیکی روستا (تصویر ۳) و یا اهمیت نقش طعمه های وحشی در تامین غذای گوشتخواران و جلوگیری از حمله گوشتخواران به دامها می توان بخشی از این خسارت را کاهش داد. روش تکمیلی دیگری که برای کاهش خسارت وجود دارد استفاده از بیمه است که توسط بسیاری از افراد نادیده گرفته می شود. از سوی دیگر اداره حفاظت محیط زیست نقش بسزایی در مدیریت این تعارض از طریق پرداخت خسارت، آموزش جوامع محلی و ایجاد ارتباط بیشتر با مردم محلی به منظور جلب اعتماد و مشارکت آنان در فرایند حفاظت دارد.

این امر نشان دهنده ناکارآمدی آغل در حفاظت از دام و همچنین بی توجهی چوپانان برای حفاظت از سگها در صحرا می باشد.

تنها سه درصد مصاحبه شوندگان، نگرش مثبتی نسبت به گوشتخواران منطقه دارند که شاید علت آن، فقدان دام به عنوان محل اصلی درآمد و طبعاً خسارت ندیدن از سوی گوشتخواران باشد، ۲۶ درصد بی تفاوت بوده و ۷۱ درصد مابقی نیز دیدگاهی کاملاً منفی نسبت به گوشتخواران منطقه دارند.

برای کاهش خسارت وارده از سوی گوشتخواران، از میان ۵ راهکار موجود، مصاحبه شوندگان بیش از همه بر کشتن جانور گوشتخوار تأکید می کردند (نمودار ۱). تمایل افراد خسارت دیده و خسارت ندیده به کشتن حیوان یکسان بوده و از نظر آماری تفاوت معنی داری ندارد ($p = 0.593$, $df = 1$, $X^2 = 0.286$). همچنین متوسط سن افرادی که تمایل

تصویر ۳- نمونه نگهداری نامناسب دام در آغل (عکس از حسن بیگی)

به کشتن حیوان داشتند و متوسط سن افرادی که راهکار دیگری پیشنهاد می کردند تفاوت معناداری ندارد ($t = 0.432$, $df = 29$, $p = 0.669$). از سوی دیگر نظر افراد باسواد و بی سواد در مورد کشتن یا نکشتن حیوانات یکسان است ($X^2 = 0.784$, $df = 1$, $p = 0.376$).

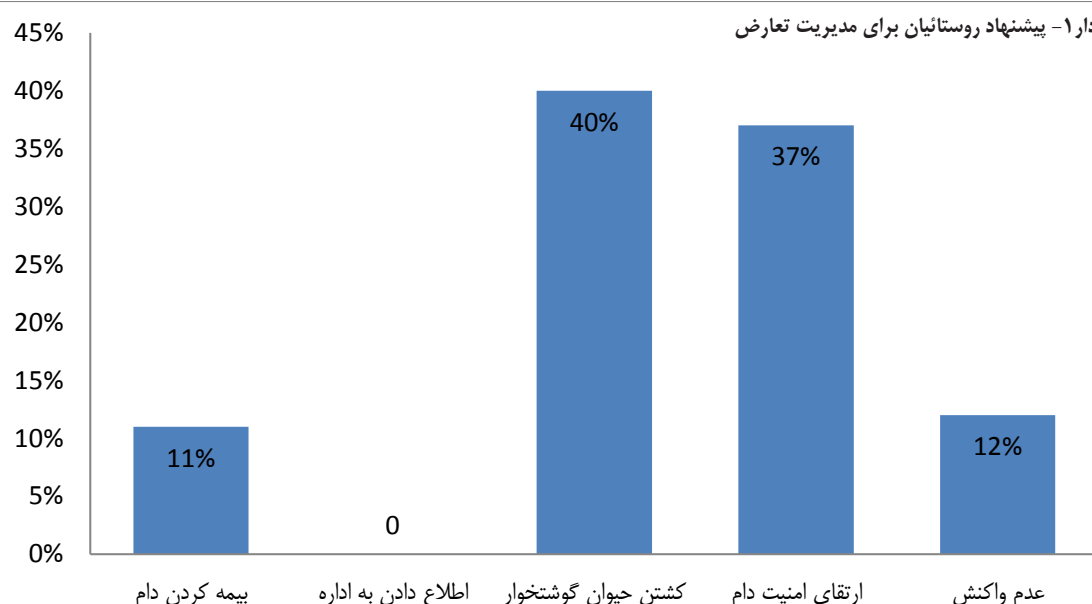
نکته مورد توجه این است که هیچ یک از مصاحبه شوندگان روش اطلاع دادن به اداره حفاظت محیط زیست در هنگام وقوع خسارت را پیشنهاد نکرده اند.

در حالی که تنها ۲۴ درصد دامداران دام خود را بیمه کرده اند، تنها ۱۱ درصد افراد بیمه کردن دام را راهکار مناسبی برای مقابله با تعارض می دانند. در بقیه موارد، افراد اطلاعی از ارگان بیمه کننده ندارند و یا ساز و کار دشوار دریافت خسارت را علت اصلی بیمه نکردن دام خود می دانند. پس از کشتن دام، ارتقای امنیت دام راهکاری است که توسط بیشتر افراد پیشنهاد شده است. طی پرس و جوهای

تصویر ۲- نمونه ای از آغل با ساختار نامناسب (عکس از مودی)

نمودار ۱- پیشنهاد روستائیان برای مدیریت تعارض

راهکارهای پیشنهادی

بسیار متشکریم

پایش جمعیت یوزپلنگ در نزدیکی مرزها

یوزپلنگ در پناهگاه حیات وحش نای بندان، عکس: دوربین تله ای (انجمن یوزپلنگ ایرانی/اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان جنوبی)

اواخر آبان ماه سال جاری تا ابتدای اسفند به مدت بیش از سه ماه بطول انجامید، ۴۵ نقطه در سرتاسر محدوده امن نای بندان توسط دوربین های تله ای پایش شدند که در نهایت بیش از ۲۰ تصویر و فیلم از یوزپلنگ بدست آمد.

برنامه برآورد جمعیت یوزپلنگ در فاز نخست با پوشش کامل کل محدوده امن نای بندان اجرا شد و در فاز دوم که تا پایان بهار ۱۳۹۲ ادامه خواهد داشت، ۱۰ نقطه اصلی که گذرهای اصلی یوزپلنگ است، تحت پوشش قرار خواهند گرفت. طی یک دهه گذشته، حضور حداقل ۱۵ فرد یوزپلنگ مختلف طی سالهای مختلف در این منطقه ثبت شده که جنگال، یوزپلنگ نر معروفی که حداقل ۱۲ تا ۱۴ سال در این منطقه زندگی کرد، یکی از آنها بود. برنامه برآورد جمعیت یوزپلنگ آسیایی در نای بندان توسط انجمن یوزپلنگ ایرانی و اداره کل حفاظت محیط زیست یزد و با همکاری پروژه های حفاظت از یوزپلنگ آسیایی، مؤسسه پانترا و مؤسسه میراث حیات وحش پارسیان که هر یک تعدادی دوربین تله ای در اختیار این پروژه قرار دادند، در حال اجراست.

محمدصادق فرهادی نیا: انجمن یوزپلنگ ایرانی با همکاری ادارات کل حفاظت محیط زیست یزد، کرمان، اصفهان و خراسان شمالی و همچنین پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی از ابتدای زمستان ۱۳۹۰، در حال اجرای برنامه پایش ملی یوزپلنگ در کشور است که تاکنون حداقل ۹ زیستگاه مختلف از ۱۵ محدوده اصلی حضور یوزپلنگ در کشور، با استفاده از فناوری دوربین های تله ای به صورت علمی و دقیق مورد ارزیابی قرار گرفته است.

از زمستان ۱۳۹۱ تا پایان همان سال، شرق حوزه پراکنش یوزپلنگ در کشور مورد بررسی قرار گرفت. پناهگاه حیات وحش میاندشت که مهمترین زیستگاه یوز در شمال شرقی کشور محسوب می شود، طی سه ماه تابستان مورد بررسی قرار گرفت و پس از آن، دو پناهگاه حیات وحش دربند راور در استان کرمان و نای بندان طیس در مرز شرقی انتشار یوز در کشور نیز مورد پایش قرار گرفت. پناهگاه حیات وحش دربند راور که اخیراً به شبکه مناطق تحت حفاظت کشور پیوسته، در حوزه شهرستان راور در استان کرمان واقع شده و جنوب شرقی ترین جمعیت شناخته شده از یوزپلنگ در کشور محسوب می شود. در این راستا، در ابتدا از آبان ماه ۱۳۹۱، هشت نقطه در بخشهای مختلف منطقه توسط دوربین های تله ای به صورت آزمایشی مورد بررسی قرار گرفته و تا پایان زمستان، تعداد نقاط به حدود بیست نقطه رسید.

در پناهگاه حیات وحش دربند راور با وسعت نزدیک به ۱/۵ میلیون هکتار، در سال ۱۳۸۷، یک یوزپلنگ به دلیل تصادف با خودروهای عبوری از بین رفت و سپس دو یوز دیگر نیز به دلیل مسمومیت کشته شدند. با این حال، موارد متعددی از مشاهده یوزپلنگ توسط مردم محلی و محیط بانان در این منطقه وجود دارد که آنرا به یکی از زیستگاه های ارزشمند این گونه در کشور تبدیل کرده است.

در تلاشی موازی، فاز نخست برآورد جمعیت یوزپلنگ آسیایی در پناهگاه حیات وحش نای بندان به پایان رسید. در این برنامه که از

انجمن یوزپلنگ ایرانی در راستای فعالیت های پژوهشی و آموزشی خود، همواره از کمک های مالی و معنوی دوستان و علاقه مندان به حیات وحش ایران بهره برده است. از این رو، بر خود لازم می دانیم تا تشکر خود را از این عزیزان اعلام داریم. معاونت محترم محیط طبیعی، دفتر موزه تاریخ طبیعی و ذخایر ژنتیکی، دفتر تنوع زیستی و حیات وحش، دفتر حفاظت از مناطق و امور شکار و صید، پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی سازمان حفاظت محیط زیست. اداره کل حفاظت محیط زیست استان البرز، اصفهان، بوشهر، تهران، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خوزستان، سمنان، قزوین، کرمان، گیلان، یزد. اداره محیط زیست شهرستان های اردکان، جاجریم، بافق، خرائق، راور، سیاهکل، گرمسار، طالقان، طبس، نائین و نورآباد. سرپرست و محیط بانان محترم پارک ملی و منطقه حفاظت شده سیاه کوه، پارک ملی کویر، مناطق حفاظت شده باشگل، کوه بافق، پناهگاه حیات وحش خوش بیلاق، دره انجیر، عباس آباد نائین، میاندشت، نایبندان، دربند، منطقه شکار ممنوع آریز، الموت، درفک - دیلمان، طارم. معاونت تندر گروه صنعتی ایران خودرو، اتوبوسرانی تهران، شهرداری تهران، سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، شورای شهر تهران، انتشارات فنی ایران، شرکت های ایسیکو، البت، باراد، بدرسیستم، دنت، زرماکارون، فراندیشن ساعی، سامان گلریز سلامت، پخش و توزیع کوکاکولا، میهن، نستله، مدیریت و کارکنان باغ وحش تهران، مدیریت مجموعه ارم سبز و انجمن مدیریت سبز ایران. آقایان سامان گلریز، آقای قلعه ای، علی رضا جورابچی، محمد گودرزی، علی داداصلاتی، علیرضا ذوالفقاری، محبوبه شیرخورشیدی، کاوه فرزانه، علی کمیلیان، مجید سیدی، کتایون افشار، امین زرگر، رامونا زادیس، رویا قشقایی، صبا صهبها و خانواده افشار.

اخبار

فرستی برای تبادل آموخته ها در زمینه حیات وحش؛

سمینارهای حیات وحش ایران

عطیه سادات تک تهرانی: انجمن یوزپلنگ ایرانی با همکاری انتشارات فنی ایران و سایت خبری "زیست بوم" به منظور ارتقای دانش و تبادل اطلاعات میان دانشجویان و استادان و بهره مندی از آخرین دستاوردهای پژوهشی و علمی کشور در زمینه حیات وحش، اقدام به برگزاری سمینارهای حیات وحش از مهرماه سال ۱۳۹۱ کرده است.

بنا بر این گزارش، در هر سمینار، دو سخنران به ارائه ی دستاوردهای علمی و پژوهشی خود می پردازند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می شود:

"ارزیابی زیستگاه کل و بز در منطقه ی حفاظت شده ی هفتاد قله توسط دکتر شمس"، "جایگاه مطالعات اکولوژیکی در حفاظت از قزل آلا ها در ایران توسط دکتر عبدلی"، "مقایسه ی تنوع ژنتیکی و مرفولوژیکی جمعیت آهوان ایرانی غرب و شرق زاگرس توسط دکتر حیات غیب"، "بررسی فراوانی نسبی خزندگان در زیستگاه های عمده ی زاگرس مرکزی توسط مهندس کمالی"، "رده بندی قوچ و میش های جهان با تأکید بر زون هیبرید دو گونه در ایران توسط دکتر رضایی"، "برآورد جمعیت یوزپلنگ در مناطق استان یزد توسط مهندس اسلامی"، "جدایی آشپان غذایی خفاش های گوش بلند توسط دکتر سهرابی"، ارزیابی مقایسه ای ترکیب رژیم غذایی پلنگ ایرانی در دو منطقه ی حفاظت شده در شمال ایران توسط مهندس شعرابی"، تنوع زیستی گلشنک های ایران توسط دکتر سهرابی "و" حفاظت از پلنگ برفی در ارتفاعات پامیر افغانستان با ارائه ی دکتر اوستروفسکی از آمریکا"، "بررسی گستره خانگی و انتخاب زیستگاه لاک پشت فراتی توسط خانم هانیه غفاری" و "طعمه خوری گرگ خاکستری از طعمه های وحشی و دامهای اهلی در قمشلوی اصفهان".

علاقه مندان به دریافت اطلاعات بیشتر در خصوص زمان برگزاری این سمینارها، می توانند به وب سایت انجمن مراجعه نموده یا در ساعات اداری با دفتر انجمن تماس بگیرند.

یک محقق ایرانی برنده جایزه ای معتبر برای حفاظت از گربه سانان

نماینده نسل آتی دانشمندان، متخصصان امور حفاظتی، سیاست گذاران، طراحان و سیاستمدارانی هستند که کمک کننده برای تضمین آینده حفاظت از گربه سانان هستند و به شیوه ای مؤثر، تلاش های خستگی ناپذیری برای حفاظت گربه سانان انجام می دهند.

سال گذشته برای نخستین بار یک نفر از ایران و غرب آسیا، برنده این جایزه ارزشمند و معتبر بین المللی گردید. محمدصادق فرهادی نیا از مؤسسان انجمن یوزپلنگ ایرانی که سالها نیز به عنوان مشاور در برنامه های مختلف سازمان حفاظت محیط زیست در زمینه پلنگ و یوزپلنگ همکاری داشته موفق به دریافت این جایزه شد.

یک محقق ایرانی برنده جایزه معتبر بین المللی «رابینوویتز-کاپلان برای نسل آینده در حفاظت از گربه سانان Rabinowitz-Kaplan Prize for the Next Generation in Wild Cat Conservation» در سال ۲۰۱۲ شد.

محمدصادق فرهادی نیا در مهرماه سال ۱۳۹۱ به عنوان برنده این جایزه ارزشمند در سال ۲۰۱۲ انتخاب شد.

این جایزه که از سال ۲۰۰۷ توسط موسسه پانترا از آمریکا اهدا می شود، هر سال به تنها یک نفر از سرتاسر دنیا که جوانتر از ۴۰ سال بوده و فعالیتهای زیادی در زمینه حفاظت از گربه سانان انجام داده است، اعطا می شود.

به گزارش وب سایت مؤسسه پانترا، "این افراد معمولاً

«در جستجوی پلنگ ایرانی» همچنان می درخشد

عکس از ایرانا

برای حفاظت از گونه ی ارزشمند پلنگ ایرانی و به کارگردانی فتح اله امیری در سال ۱۳۹۰ تولید شده است.. این اثر محصول مشترک «انجمن یوزپلنگ ایرانی» و «موسسه تصویر حیات وحش» می باشد که در سیمای مرکز مازندران تهیه شده است.

مستند «در جستجوی پلنگ ایرانی» که سال گذشته جایزه ی سیمرغ بلورین بهترین مستند بلند ایران را از جشنواره بین المللی فجر دریافت کرد، همچنان بعنوان یکی از بهترین فیلم های مستند در سطح ملی و بین المللی می درخشد.

این اثر تأثیر گذار همچنین به بخش مسابقه ی جشنواره های بین المللی اکوتاپ اسلواکی و یاهورینای بوسنی و بار مونته نگرو نیز راه یافت که موفق به کسب جایزه ی برگ نقره ای جشنواره یاهورینای بوسنی شد.

جشنواره بین المللی فیلم مستند ایران (سینما حقیقت) نیز برای «در جستجوی پلنگ ایرانی» ارمغانی تازه داشت. در این جشنواره دیپلم افتخار بهترین مستند بلند را از آن خود کرد و در بخش مستند محیط زیست نیز از آن تقدیر شد.

همچنین این مستند جزء سه فیلم مستند ایرانی راه یافته به جشنواره مستند الجزیره است که از ۲۹ فروردین تا اول اردیبهشت در دوحه قطر برگزار خواهد شد.

مستند «در جستجوی پلنگ ایرانی» با هدف فرهنگ سازی

استانهای هم‌جوار وجود نداشته و از همین رو، باشگل علی رغم مناسب شناخته‌شدن برای پلنگ براساس متغیرهای به‌کار رفته، نمی‌تواند منطقه زیستایی برای پلنگ به‌شمار رود. بر همین مبنا اگر وسعت این لکه زیستگاهی با بزرگی حدود ۲۴۰ کیلومتر مربع حذف شود، ۲۰۸۵ کیلومتر مربع در حوزه الموت و طارم محدوده‌ای است که می‌توان در حال حاضر در آن انتظار پلنگ را در سطح استان قزوین داشت.

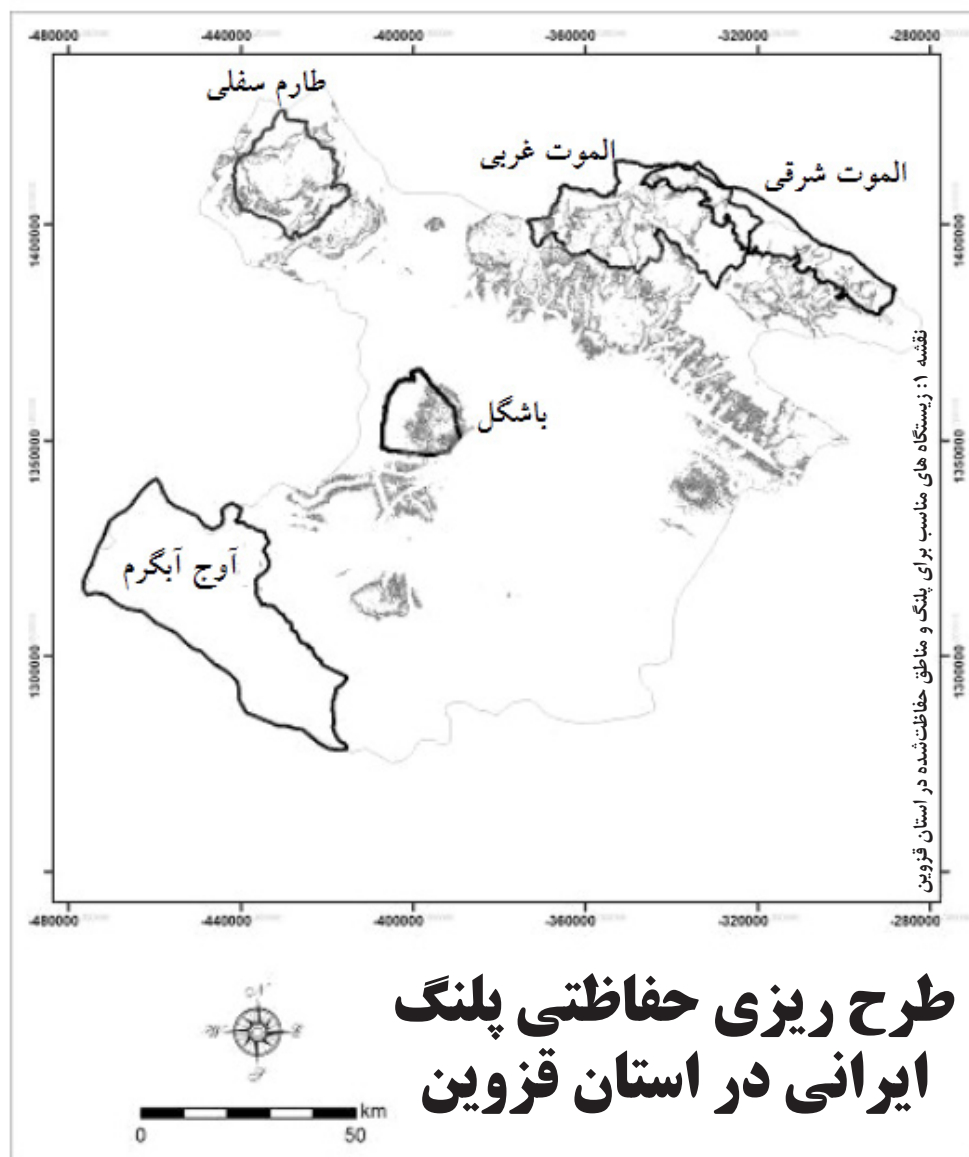
پیوستگی میان جمعیت‌های پلنگ نقش جدی در زیستایی بلندمدت یک فراجمعیت دارد که معمولا به واسطه انتشار تأمین می‌شود که چنین امکانی میان دو لکه زیستگاهی اصلی پلنگ در استان قزوین وجود دارد. از همین رو، به نظر می‌رسد جمعیت‌های طارم به صورت فعالانه با جمعیت‌های پلنگ در نیم‌رخ شمالی البرز در استان گیلان در تعامل بوده و بقای بلندمدت آن‌ها در حفظ این پیوستگی است.

بر اساس پژوهش‌های انجام شده در شرق دور روسیه، لکه‌های زیستگاهی با وسعت حداقل ۵۰۰ کیلومتر مربع به عنوان زیستگاه‌های مناسب برای میزبانی جمعیتی زیستگاه از پلنگ شناخته شده‌اند. بر این مبنا، به نظر می‌رسد که کل منطقه الموت شرقی و غربی در مجموع بتوانند یک زیستگاه برای جمعیتی زیستگاه از پلنگ در استان قزوین را در برداشته باشند. در منطقه طارم

نیز به وسعت کلی ۴۴۰ کیلومتر مربع، خوشبختانه بخش عمده‌ای از زیستگاه‌های مناسب همچنان تحت مدیریت قرار دارند که می‌تواند به عنوان دومین زیستگاه زیستگاه از پلنگ در استان مطرح باشد. مدل ارائه‌شده در این مطالعه می‌تواند کمک فراوانی به مدیریت حفاظت‌محور جمعیت پلنگ در استان قزوین باشد و امید است که در برنامه‌های آتی حفاظت مناطق و پژوهش پیرامون وضعیت و نیازهای پلنگ در استان مورد استفاده قرار بگیرد.

* توضیح نقشه ۱. موقعیت مناطق تحت حفاظت استان (نوار تیره) نسبت به زیستگاه مطلوب پلنگ در قزوین (محدوده‌های تیره) بر اساس مدل مکسنت

این گزارش، خلاصه پژوهش زیر است: فرهادی‌نیا، م. ص. محمدی مقانکی، ا. خسروی، ص. مظفری، ع. و شمس اسفندآباد، بهمن. ۱۳۹۱. شناسایی گربه‌سانان استان قزوین با تأکید بر وضعیت زیست‌گونه پلنگ و پراکنش آن در استان، گزارش پایانی، اداره کل حفاظت محیط زیست استان قزوین، قزوین، ایران، ۱۲۴ صفحه.

طرح ریزی حفاظتی پلنگ ایرانی در استان قزوین

کاهش می‌یابد. و در نهایت با افزایش فاصله از دو عامل انسانی روستا و جاده، مطلوبیت زیستگاه پلنگ افزایش می‌یابد.

نقشه پراکنش زیستگاه‌های مطلوب در سطح منطقه (نقشه ۱) نشان دهنده آن است که حدود ۱۲ هزار و ۹۳۸ کیلومتر مربع از سطح استان قزوین را مناطق نامطلوب و ۲ هزار و ۳۲۵ کیلومتر مربع مابقی را زیستگاه‌های مطلوب پلنگ به خود اختصاص داده‌اند که تقریباً معادل ۱۸ درصد کل وسعت استان قزوین است. با رویهم گذاری مرز مناطق تحت حفاظت استان بر روی نقشه پراکنش زیستگاه‌های مطلوب، سهم هر یک از مناطق در حفاظت از زیستگاه‌های مطلوب پلنگ مشخص شد (جدول ۱).

بررسی پراکنش زیستگاه‌های مطلوب نشان می‌دهد که سه لکه زیستگاهی در کل استان قزوین برای پلنگ مناسب می‌باشند که شامل حوزه‌های الموت، طارم و باشگل می‌شود. با این وجود، در حال حاضر تنها دو لکه نخست توسط پلنگ اشغال شده‌اند و گزارشی از حضور پلنگ در باشگل در دست نیست. علی‌رغم حضور جمعیتی مناسب از قوچ و میش و گراز در این منطقه، به نظر می‌رسد که ارتباط مناسبی بین این جمعیت و سایر لکه‌های اصلی پلنگ در قزوین یا

بهمن شمس اسفندآباد: امروزه ایران مهمترین سنگرگاه پلنگ ایرانی در غرب آسیا محسوب می‌شود بطوریکه از آن به عنوان گونه شماره یک برای اقدامات حفاظتی در حوزه قفقاز نیز نام برده می‌شود. این حوزه به عنوان یکی از ۲۵ نقطه در معرض خطر و غنی از حیث تنوع زیستی روی کره زمین است. حوزه قفقاز محدوده‌ای به وسعت ۵۸۰ هزار کیلومتر مربع را پوشش می‌دهد که مشتمل بر کشورهای ارمنستان، آذربایجان، گرجستان، بخش‌هایی از روسیه، شمال شرقی ترکیه و بخش‌هایی از شمال غربی ایران می‌شود. ارتباط جمعیت‌های پلنگ در حوزه قفقاز به هسته‌های جمعیتی ایران عمدتاً از طریق البرز است که وجود این ارتباط برای زیستایی جمعیت پلنگ در کل منطقه از اهمیت اساسی برخوردار است. از همین رو، در این پژوهش محدوده پراکنش بالقوه پلنگ در استان قزوین، به عنوان یکی از استان‌های حاشیه‌ای حوزه قفقاز در شمال ایران، بر اساس داده‌های حضور و با استفاده از رویکرد مدل سازی مطلوبیت زیستگاه با روش مکسنت (MaxEnt) مورد بررسی قرار گرفت. اهداف این پژوهش عبارتند از: (۱) پیش‌بینی محدوده پراکنش بالقوه پلنگ در استان قزوین؛ (۲) شناسایی زیستگاه‌های مناسب برای تضمین بقای پلنگ در استان و (۳) ارزیابی کارایی شبکه

فعلی مناطق حفاظت‌شده استان برای حفاظت از پلنگ. برای انجام این پژوهش با جمع آوری تصاویر دوربین تله ای، نقاط تلفات، مشاهده مستقیم و تلفات تایید شده دام‌های اهلی در اثر حمله پلنگ، ۳۱ نقطه حضور پلنگ جمع‌آوری شد. سپس با استفاده از روش مدل سازی مطلوبیت زیستگاه مکسنت ارتباط بین نقاط حضور پلنگ و متغیرهای زیستگاهی ارتفاع از سطح دریا، شیب، فاصله از مناطق جنگلی، فاصله از رودخانه، فاصله از صخره، فاصله از جاده، فاصله از روستا مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحلیل مطلوبیت زیستگاه پلنگ نشان داد که فاصله از زیستگاه‌های جنگلی بیشترین تأثیر را بر مطلوبیت زیستگاه پلنگ دارد و پلنگ مناطق نزدیک به زیستگاه‌های جنگلی را ترجیح می‌دهد. همچنین با افزایش ارتفاع از سطح دریا تا ارتفاع ۱۱۰۰ متر بر مطلوبیت زیستگاه پلنگ افزوده و پس از آن مطلوبیت زیستگاه گونه کاهش می‌یابد. تا شیب ۲۲ درجه، مطلوبیت زیستگاه پلنگ با افزایش شیب افزایش می‌یابد اما پس از آن با کاهش نسبی رو به رو می‌شود. پلنگ از زیستگاه‌های رودخانه‌ای فاصله گرفته اما تمایل زیادی به مناطق صخره‌ای نشان می‌دهد به نحوی که با فاصله گرفتن از صخره، مطلوبیت زیستگاه آن به شدت

جدول ۱. وسعت زیستگاه‌های مناسب پلنگ در هر یک از مناطق تحت حفاظت استان قزوین

نام منطقه تحت حفاظت	مساحت (کیلومتر مربع)	وسعت زیستگاه‌های مطلوب پلنگ (کیلومتر مربع)	درصد زیستگاه‌های مناسب تحت حفاظت
شکارممنوع طارم	۴۴۰	۳۰۷/۴	۶۹/۸
شکارممنوع الموت شرقی	۱۱۸۰	۱۲۰/۵	۱۰/۲
شکارممنوع الموت غربی	۸۸۳	۳۶۱/۸	۴۱/۰
حفاظت‌شده باشگل	۲۵۱	۸۰/۱	۳۱/۹
مجموع	۲۷۵۴	۸۶۹/۸	۳۷/۴

مقداری پول و زمین در مناطق پایین دست می‌داده‌اند تا آن‌ها از جنگل خارج شوند و در مکانی ساکن شوند و به این ترتیب جنگل کمتر آسیب ببیند. اما اردشیر ترمیشی یکی از ساماندهی شده‌هاست او اکنون در روستای گیله‌بام زندگی می‌کند. به قول خودش به زور ساماندهی شده است و از این که ساماندهی شده راضی نیست. در حال حاضر، او هم چند گاو دارد و هم راننده تاکسی است. می‌گوید: وقتی در روستای قبلی بوده در آمد و زندگی راحت‌تری داشته است. اما الان علاوه بر از دست دادن دارایی‌ها، در روستای جدید به عنوان غریبه شناخته می‌شود و در موقع بروز درگیری‌ها و تنش‌ها، اهالی روستا آنها را مهاجر خطاب می‌کنند. اردشیر می‌گوید: همبستگی بین اهالی روستای آغوزچکه که قبلا در آن زندگی می‌کرده‌اند از بین

عکس از ببرگیر

گزارش فاز اول پروژه «ظرفیت‌سازی جامعه محلی برای حفاظت از پلنگ ایرانی»

ما به جست و جوی پلنگ نیامده‌ایم

ما را به پیدا کردن پلنگ و فیلم ساختن درباره پلنگ ربط می‌دهند. اما جنس کار ما و هدف ما ربطی به پیدا کردن پلنگ ندارد و در بعضی گفت و گوها که بحث به حیوانات وحشی و پلنگ می‌انجامد، مجبور می‌شویم تاکید کنیم که در جست و جوی پلنگ نیامده‌ایم، بلکه آمده‌ایم تا بیشتر با شیوه زندگی اهالی و ارتباطشان با طبیعت آشنا شویم. در سفرهای اولیه این گونه معرفی کردن، بر ایمان کار سختی بود. واقعیت این بود که ما حامی و طرفدار حیات وحش و طبیعتیم. از طرف انجمن یوز پلنگ ایرانی برای این کار رفته بودیم. پروژه ما «ظرفیت‌سازی جامعه محلی برای حفاظت از پلنگ ایرانی» نام داشت و موضوع کارمان پلنگ بود. اما به مرور زمان خودمان هم فهمیدیم و برایمان بیشتر قابل درک شد که بدون شناخت اهالی و فهمیدن شیوه زندگی و معیشت‌شان مطرح کردن مساله پلنگ و حیات وحش جایگاهی ندارد. سارا باقری، یکی از اعضای تیم پروژه، بعد از چند سفر ابتدایی می‌گوید: «قبل از این سفرها، اهالی روستا چنین جایگاهی در ذهنم نداشته‌اند. انگار فرسنگ‌ها از آنها دور بوده‌ام. انگار در ذهنم فقط یک تصویر گنگ و دور از آدم‌هایی بوده که پلنگ را می‌کشته‌اند. اما حالا آدم‌ها در ذهنم چهره دارند، آدم‌های مشخص با روحیه‌ها و رفتارها و تعاملات مشخص‌اند. انگار که قبلا فقط یک توده کلی و گنگ بوده‌اند، اما حالا شخص‌اند و شخصیت دارند.»

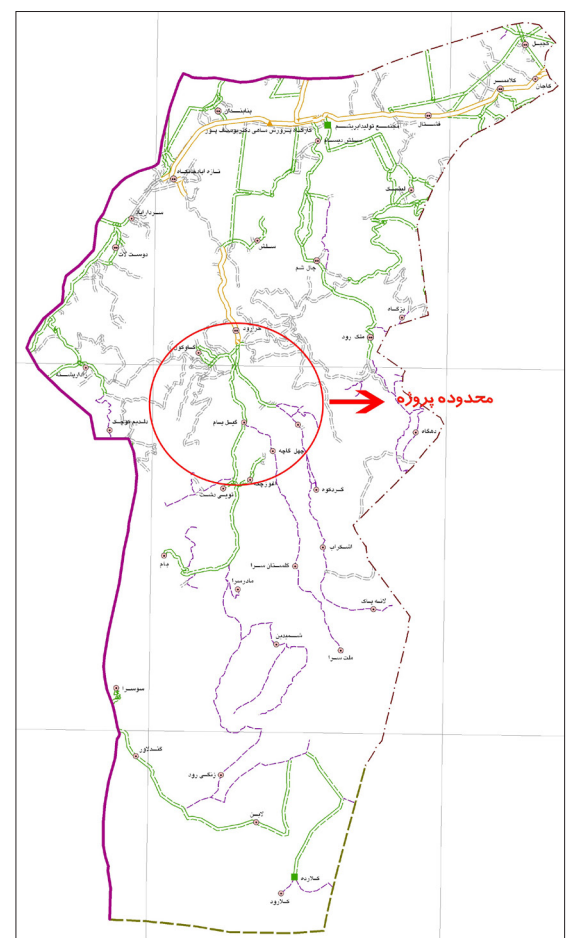
حجت ایلچی پیرمردی حدودا هفتاد ساله است که خانه‌اش بر بالای تپه‌ای در دل جنگل قرار دارد، از ابتدای روستای گاوکول تا خانه او حدود ۱ ساعت پیاده راه است. او بیش از پنجاه سال است که در این خانه زندگی می‌کند و از طریق جنگل امرار معاش می‌کند. وقتی به خانه او می‌رویم و نان و پنیری می‌خوریم از ما به خاطر آنکه در خانه‌اش نشسته‌ایم و نانی خورده‌ایم، تشکر می‌کند. ما از تشکرش تعجب می‌کنیم اما او می‌گوید آدم‌های زیادی به اینجا آمده‌اند تا اوراقانند خیلی از جنگل‌نشینان ساماندهی کنند. اما هیچ کدامشان احترامی برای او قائل نشده‌اند و لحظه‌ای روی پله‌خانه او ننشسته‌اند تا استکانی چای بخورند. حجت حاضر به ساماندهی نشده و به قول خودش در برابر ماموران ساماندهی مقاومت کرده است. در طرح ساماندهی که از حدود ۲۰ سال پیش آغاز شده، به اهالی ساکن جنگل

مهدی سلیمانی: وقتی با تاکسی‌های خطی از سیاهکل راهی روستای خرابود می‌شویم باید آماده باشیم به سوال‌های «از کجا آمده‌ایم، آمدن نمان بهر چه هست» با دقت جواب دهیم. با اینکه سعی‌مان بر این است که آدم‌های عجیب و غریب و توریست به نظر نرسیم؛ با این حال به خاطر کوچک بودن محیط روستا، حضورمان با جریان عادی و آرام زندگی روستا جور در نمی‌آید. به همین علت در اولین برخورد راننده‌ها با ما کنجکاوی‌شان برانگیخته می‌شود. در سفرهای اولیه راننده‌های خطی، پل ارتباطی ما با روستا هستند؛ هم به خاطر نوع وسیله نقلیه‌شان، هم به خاطر تماس زیادشان با اهالی. آنها جزء منابع خبری روستا نیز به حساب می‌شوند بنابراین حواسمان باید باشد که گفته‌های ما و شنیده‌های

آنها به سرعت پخش و تکثیر می‌شود. به همین علت سعی می‌کنیم جمله معرفی‌مان را کوتاه، قابل فهم و بدون کلمات باردار تنظیم کنیم.

«ما یک گروه علاقمند به طبیعت هستیم که می‌خواهیم شناخت بهتری نسبت به روستا و زندگی اهالی آن و ارتباطشان با طبیعت پیرامون پیدا کنیم.»

این جمله‌ای است که بارها توسط اعضای تیم برای مخاطبان تکرار شده است. در تنظیم این جمله دقت می‌کردیم که عبارت «طرفدار طبیعت» و «علاقه‌مند به طبیعت» بار معنایی متفاوتی ایجاد می‌کند. حتی در گفتن اینکه از انجمن یوز پلنگ ایرانی آمده‌ایم احتیاط می‌کردیم. بیان واژه یوز پلنگ، ذهن اهالی روستا را به سمت موضوع پلنگ سوق می‌دهد که در روستا یک موضوع داغ است. اکثر اهالی فیلم «در جست و جوی پلنگ ایرانی» را دیده‌اند و با کوچکترین نشانه‌ها، کار

نام پروژه: ظرفیت‌سازی جامعه محلی برای حفاظت از پلنگ ایرانی در ناحیه قفقاز، منطقه حفاظت شده درفک-دیلمان

تاریخ پروژه: بهمن ۱۳۹۰

تاریخ پایان پروژه: آبان ۱۳۹۲

تیم پروژه: سیما ببرگیر، سارا باقری، مهدی سلیمانی؛ هدی امینیان

مشاور / مربی: سید بابک موسوی نژاد از موسسه مطالعات توسعه بازنگر معاصر

با تشکر از همکاری اداره کل حفاظت محیط زیست استان گیلان و داوطلبان انجمن یوز پلنگ ایرانی

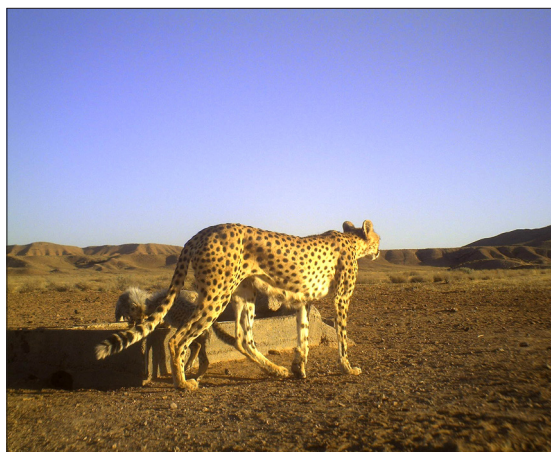
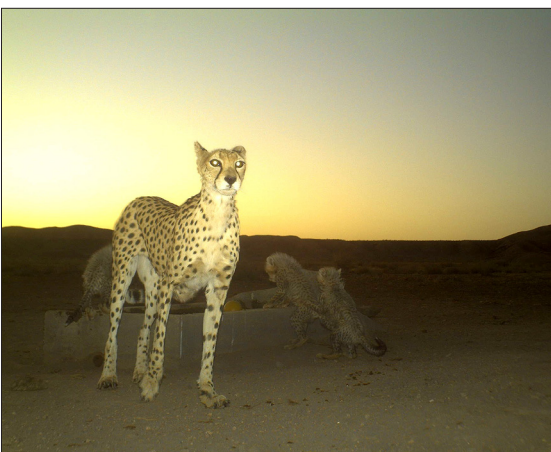
تنها گزارش مستند از زادآوری یوزپلنگ در ایران طی سال گذشته زادآوری یوزپلنگ آسیایی در شمال شرقی کشور

محمدصادق فرهادی نیا: در سال ۱۳۹۱، یوزپلنگ آسیایی دوران ناامیدکننده ای را پشت سر گذاشت، زیرا بررسی ها نشان داد که جمعیت یوزپلنگ در کشور کمتر از ۷۰ فرد است. با این حال، تصاویر گرفته شده طی برنامه دوربین گذاری انجمن یوزپلنگ ایرانی و اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان شمالی در تابستان ۱۳۹۱ امیدی تازه به علاقمندان به حفظ این گونه در ایران داد: حضور یک ماده یوز همراه با سه توله! این برای نخستین بار است که در شمال شرقی ایران، یک یوز همراه با ۳ توله ثبت شده و چنین خانواده ای باعث امیدواری کارشناسان به بقای یوز در این منطقه شده و لزوم توجه ویژه به این منطقه را نشان می دهد. در مرداد ۱۳۸۹ نیز یک ماده یوز همراه با دو توله توسط محیط بانان منطقه مشاهده شدند که توسط کارشناسان نیز آثار آنها رؤیت شد.

موارد متعددی از خانواده های یوزپلنگ در کشور در دست است که در ماه های نخست، یوز مادر سه توله همراه داشته ولی طی ماه های سال نخست یکی از توله ها از بین رفته و تنها دو توله به سن بلوغ می رسند. با این حال، مشاهدات محیط بان پوررضوان در اواخر پاییز ۱۳۹۱ نشان دهنده آن بود که یوز ماده موفق به بزرگ کردن هر سه توله خود تا ۸ ماهگی شده بود.

بررسی های صورت گرفته طی سالهای گذشته در میاندشت نشان می دهد تاکنون حداقل ۳ خانواده از یوزها در میاندشت حضور داشته اند که معمولاً هر یک دو توله داشته اند. یک بار تنها در سال ۱۳۸۳ طی نخستین دوره کارگذاری دوربین های تله ای در میاندشت، از یک توله یوز تنها، عکس گرفته شد.

طی این سالها، انجمن یوزپلنگ ایرانی با همکاری اداره حفاظت محیط زیست جاجرم با استفاده از دوربین های تله ای در چهار نوبت به انجام پایش جمعیت گوشتخواران در پناهگاه حیات وحش میاندشت پرداخته است. بر همین اساس، در سال ۱۳۸۳ در دو نوبت دوربین های تله ای از یوزپلنگ عکس گرفتند، ولی به رغم افزایش دقت و میزان تلاش ها، از هیچ یوزی در سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ عکس گرفته نشد. بدون شک، ثبت حضور این خانواده قابل توجه ترین اتفاق در سال های اخیر درخصوص یوزپلنگ است.

جاده ای میان یکی از مهمترین زیستگاههای گربه سانان بزرگ جثه ایران

همین فرد در سال ۱۳۸۶ در این منطقه زنده گیری شده و به مدت شش ماه مجهز به گردن بند بود. در سال های بعدی نیز این پلنگ به دفعات در حال شکار کل و بز توسط محیطبانان عکسبرداری شد تا اینکه همین فرد در نقاط مختلف منطقه حفاظت شده بافق در زمستان ۱۳۹۰ ثبت شد. بررسی ظاهر این پلنگ در سال های مختلف نشان از آن دارد که حداقل ۱۲ تا ۱۴ سال از عمر آن می گذرد و از همین رو، مسن ترین پلنگ نر شناخته شده ایران به شمار می رود.

با اینکه گربه سانان در اسبارت تا ۲۵ سال هم عمر می کنند، ولی در طبیعت معمولاً کمتر بیش از ۱۰ سال زندگی کرده و حضور این پلنگ در بخش های مختلف منطقه نشان از غالب بودن آن دارد. این نشان دهنده امنیت بالنسبه مناسب منطقه حفاظت شده بافق برای زیست پلنگ ایرانی در منطقه دارد. در حال حاضر این منطقه با چالش جدی برای احداث جاده روستایی دست و پنجه نرم می کند که باعث شده بسیاری از دوستداران محیط زیست نگران آینده دو گربه سانان ارزشمند این منطقه یعنی پلنگ ایرانی و یوزپلنگ آسیایی شوند.

این برای نخستین بار در غرب آسیاست که حضور همزمان دو خانواده دارای توله در جمعیت های پلنگ مشاهده شده است که نشان از ارزش منحصر به فرد این منطقه برای حفاظت از پلنگ ایرانی می باشد.

پیش از این، «صمیمی» بخشدار مرکزی بافق، این منطقه را فاقد ارزش های لازم برای حفاظت دانسته و در مصاحبه خود اعلام کرده: «به عقیده ما این منطقه با دارا بودن حدود دو قلاده پلنگ و شش قلاده یوزپلنگ، ارزش زیست محیطی مهمی ندارد و هیچ ضرورتی نداشت که این منطقه را حفاظت شده اعلام نمایند.» در حالی که مطالعات نشان از آن دارد که بزرگترین جمعیت پلنگ ایرانی در مناطق کویری مرکز ایران را باید متعلق به بافق دانست، به طوری که تنها حضور شش ماده پلنگ در کمتر نقطه ای از کشور قابل انتظار است.

همچنین بررسی ها طی سال های گذشته نشان از حضور یک پلنگ نر ایرانی بالغ با سن تقریبی حداقل ۱۲ تا ۱۴ سال در منطقه حفاظت شده بافق دارد. این پلنگ نر بالغ برای نخستین بار در پاییز ۱۳۸۳ که در آن زمان نیز پلنگ بالغی بود، توسط دوربین های تله ای عکسبرداری شد.

بر اساس پایش یوزپلنگ آسیایی و پلنگ ایرانی در مناطق حفاظت شده استان یزد که از سال ۱۳۹۰ توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان یزد و انجمن یوزپلنگ در حال جریان است، در منطقه حفاظت شده بافق یزد در سال ۱۳۸۹ به تعداد ۱۱ پلنگ مختلف شناسایی شده اند که شامل ۴ ماده (یکی دارای یک توله، دیگری دارای دو توله و دو ماده فاقد توله) ۲ نر بالغ و ۲ نر جوان بودند. بررسی ها حاکی از آن است که یکی از ماده های فاقد توله نیز توسط دوربین های تله ای همراه با یک نر بالغ فیلمبرداری شده و احتمالاً سومین ماده نیز در سال جاری توله های خود را به دنیا آورده است.

برنامه پایش از دی ماه ۱۳۹۰ تا پایان پاییز ۱۳۹۱ نشان می دهد که ماده پلنگی که دارای دو توله بود، موفق به بزرگ کردن هر دو توله خود شده است و بر اساس تصویری که آبان ماه ۱۳۹۱ از آن تهیه شده است، توله ها از ماده کاملاً جدا شده اند. نکته قابل توجه آن است که هر دو توله ماده بوده و با فرض زنده ماندن چهار ماده پلنگ بالغی که در سال گذشته شناسایی شده اند، در حال حاضر حداقل ۶ ماده پلنگ در این منطقه زیست می کنند.

برگزاری نخستین بازارچه «نوروز با یوز»

تندر شرکت ایران خودرو، هنرمندانی چون سحر قریشی و لیلی رشیدی نیز از بخش های مختلف بازارچه دیدن کردند. حسن بیگی ادامه داد: همچنین لازم است تشکر ویژه ای داشته باشیم از سامان گلریز برای همکاری در برگزاری هرچه بهتر بازارچه و حمایت هایی که وی در برگزاری این بازارچه داشتند. وی افزود: در واقع بازارچه «نوروز با یوز»، یک بازارچه حمایتی بود که عواید آن صرف فعالیت های انجمن یوزپلنگ ایرانی شد تا بتواند فعالیت های پژوهشی و آموزشی خود برای حفظ یوزپلنگ در ایران را ادامه دهد. همچنین یکی از اتفاقات جالب این بازارچه تفکیک از میدا زباله های تولید شده در طی این دو روز توسط اعضا و تلاش در تحقق حفاظت از محیط زیست شهری بود. دبیر بازارچه نوروز با یوز در این باره گفت: در کل بازارچه از ظروف یکبار مصرف گیاهی که قابل تجزیه و بازگشت به طبیعت هستند استفاده شد. همچنین بطری های پلاستیکی آب معدنی و نوشابه از بقیه زباله ها جدا شدند تا در بخش بازیافت زباله آسان تر تفکیک شود.

فاطمه شهبازی: روزهای پایانی اسفند سال ۹۱ در گوشه ای از شهر تهران بازارچه ای تشکیل شد تا ایرانیان را به یاد آخرین بازمانده یوز ایرانی بیاورد بازارچه ای؛ به نام «نوروز با یوز». آنانی که شرایط راه اندازی بازارچه نوروز با یوز را فراهم کردند گروهی بودند از میان اعضاء انجمن یوزپلنگ ایرانی، شهرداری تهران، سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، شرکت الیت، دنت، پخش و توزیع کوکاکولا، زرماکارون، میهن، ایران خودرو، ساینا، حمایت ویژه سامان گلریز، همچنین میهمانان بسیاری از جمله تعدادی از هنرمندان و بازیگران برای حضور در این بازارچه اعلام آمادگی کرده بودند.

یاسمن حسن بیگی دبیر بازارچه نوروز با یوز می گوید: جمع آوری کمک های مردمی برای ادامه فعالیت های پژوهشی و آموزشی انجمن یوزپلنگ مهمترین هدف برگزاری این بازارچه بود.

اما چه چیزی می توانست در بازارچه عرضه شود تا بازدیدکنندگان را با شعار حفاظت از یوزپلنگ ایرانی آشنا کند. سالن اجتماعات برج ۱۲، مجتمع هرمزان، خیابان هرمزان واقع در شهرک قدس فضایی بود برای عرضه محصولات انجمن و محصولات خانگی، صنایع دستی.

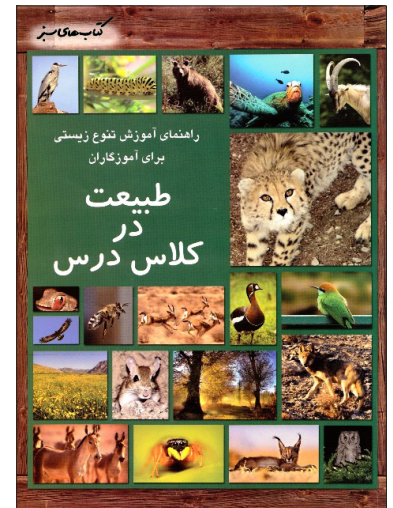
حسن بیگی با اشاره به محصولات عرضه شده در بازارچه می گوید: محصولات حمایتی تولید شده از سوی انجمن یوزپلنگ، محصولات فرهنگی از قبیل کتاب، کلینیک دامپزشکی، آثار هنری از قبیل خطاطی و نقاشی و سفال، بخش های خوراکی، بخش های مربوط به کودکان توانست در دو روز برگزاری بازارچه علاقمندان بی شماری را جلب کند.

در بازارچه دوروزه نوروز با یوز که ۲۴ و ۲۵ اسفند ۱۳۹۱ به مدت ۱۲ ساعت برگزار شد غرفه های متعددی از جمله غرفه فروش کتاب آشپزی سامان گلریز آشپز بین المللی، کتاب های مربوط به حیات وحش، صنایع دستی منقش به تصاویر یوزپلنگ، کیف، اشیاء زینتی و البته غرفه هایی به منظور عرضه مواد غذایی که توسط اعضاء انجمن یوزپلنگ ایرانی تهیه شده بود و همینطور غرفه جذابی با حضور حیوانات دیده می شد.

در نخستین روز این بازارچه دکتر اصغر محمدی فاضل معاون سابق محیط طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست حضور داشتند.

دبیر جشنواره نوروز با یوز درباره حضور سایر گروه ها و سازمان ها در این بازارچه می افزاید: دکتر معصومه ابتکار عضو شورای شهر تهران، مهندس هومن جوکار مدیر پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی و تعدادی از کارشناسان محیط زیست و محیط بانان نقاط مختلف کشور، آقای مهندس معتمد معاون

کتاب «طبیعت در کلاس درس» منتشر شد

صفورا زواران حسینی: کتاب «طبیعت در کلاس درس» یک راهنمای آموزش تنوع زیستی برای آموزگاران است، مترجمان و مولفان این کتاب آموزشگران انجمن یوزپلنگ ایرانی هستند. انجمن طی سال ها فعالیت آموزشی در زمینه تنوع زیستی و مفاهیم پایه مرتبط با محیط زیست و حفاظت، جای چنین منبعی را برای آموزگاران خالی می دید منبعی که آموزگاران رسمی و آموزشگران غیررسمی بتوانند به آن مراجعه کرده و طرح درس هایی را برای تدریس در زمینه تنوع زیستی بیابند و اجرا کنند.

تالیف این کتاب در کنار پروژه «توانمندسازی جامعه محلی و آگاه سازی برای حفاظت از یوزپلنگ آسیایی در منطقه حفاظت شده کوه بافق» آغاز شد. کتاب «طبیعت در کلاس درس» برای گروه سنی ۱۱ تا ۱۴ سال تهیه شده است و در انتهای پیشگفتار آن راهنمایی وجود دارد که آموزگاران مدارس با مراجعه به آن می توانند ارتباط فعالیت های ذکر شده با کتاب های درسی را بیابند و مورد استفاده قرار دهند (البته متأسفانه با تغییر نظام آموزشی در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ و تغییر کتاب های درسی که پس از تالیف و آغاز چاپ این کتاب رخ داده است، بخشی از اطلاعات این جدول دچار ناهمخوانی شده است که امیدواریم در چاپ های بعدی کتاب آن را اصلاح کنیم).

«طبیعت در کلاس درس» در شش فصل با عنوان های «تنوع زیستی چیست؟»، «اکوسیستم چیست؟»، «عوامل تهدید تنوع زیستی و محیط زیست چیست؟»، «دلایل حفاظت از تنوع زیستی و محیط زیست»، «راهکارهای حفاظت تنوع زیستی» و «پیوست ها» تدوین شده است. در هر فصل پیش از ذکر فعالیت های آموزشی، بخشی به نام «دانشنی های آموزگار» آمده است تا آموزگاران با مطالعه آن اطلاعات خود را در زمینه مبحث مورد نظر آن فصل افزایش داده و سپس به اجرای فعالیت ها بپردازند. در فصل آخر کتاب چند توصیه آموزشی برای آموزگاران و همچنین لغت نامه ی برخی کلمات ذکر شده در متن و فهرست کتاب های کاربردی در افزایش دانش محیط زیستی و تنوع زیستی آنان، ذکر شده است.

برای تهیه این کتاب می توانید علاوه بر مراجعه به دفتر انجمن یوزپلنگ ایرانی، به دفتر فروش کتاب های انتشارات فنی ایران به نشانی خیابان میرعماد، شماره ۲۴ مراجعه کرده یا از طریق تلفن ۸۸۵۰۵۰۵۵ یا ایمیل info@sabzha.com با انتشارات ارتباط برقرار نمایید. قیمت کتاب ۶۰۰۰ تومان است.

کتاب «طبیعت در کلاس درس» توسط شرکت انتشارات فنی ایران و با حمایت برنامه کمک های کوچک تسهیلات محیط زیست جهانی (SGP) منتشر شده و به بازار کتاب عرضه شده است.

گره سانان ایران در رسانه های بین المللی

حال، جمعیت یوزپلنگ پایین بوده که آنرا به دومین گربه سان درحال انقراض کشور تبدیل ساخته است. همچنین، سایت معروف Mongaby که به انتشار مطالبی در زمینه طبیعت و محیط زیست می پردازد، به ارائه گزارشی جامع با عنوان "Asiatic cheetahs- on the road to extinction" پرداخت که تهدیدهای پیش روی این گونه برای بقا در ایران مورد تأکید قرار گرفته است.

با این حال، بدون شک مهمترین رخدادهای در سطح بین المللی برای یوزپلنگ، انتشار مقاله ای درباره این گونه در شماره نوامبر ۲۰۱۲ ماهنامه "نشنال جئوگرافیک" بود. در این شماره که برای نخستین بار تصویری زیبا از یوزپلنگ آسیایی را نیز منتشر کرد، به بیان وضعیت یوزها در آفریقا و همچنین ایران به عنوان تنها سنگرگاه این جانور در آسیا پرداخت. برای انتشار این مقاله، بیش از یک سال دوربین های حرفه ای «فرانس لاتینینگ» که از شناخته شده ترین عکاسان این مؤسسه در دنیاست، در مناطق دره انجیر، کویر و نایبندان نصب شد تا بتواند تصویری زیبا از این گونه به دنیا نشان دهد.

محمدصادق فرهادی نیا: گربه سانان ایران، بخصوص یوزپلنگ آسیایی طی سال های اخیر توجه زیادی را در میان رسانه های بین المللی به خود جلب نموده است. طی شش ماهه دوم سال ۱۳۹۱، خبرگزاری الکترونیک حیات وحش با عنوان www.wildlifeextra.com در چند نوبت به پوشش ارائه اخباری از حیات وحش ایران پرداخت. توله یوزهای عکسبرداری شده در میاندشت، جمعیت یوزهای ایران، مسن ترین پلنگ ایرانی در بافق، ساختار جمعیت پلنگ ایرانی در مرکز ایران و مهاجرت های طولانی یوزها میان مناطق حفاظت شده مختلف مهمترین عناوین مربوطه بوده اند.

مجله Current Biology نیز در آخرین شماره خود گزارشی با عنوان Felids fighting for survival منتشر نموده است که در آن وضعیت چند گونه از گربه سانان نادر دنیا مانند ببر، پلنگ آمو، پلنگ عربی، جگوار و یوزپلنگ آسیایی را مورد بررسی قرار داده است. در این گزارش به تلاش های ایران برای حفظ جمعیت یوزپلنگ در کشور پرداخته شده که در نتیجه آن، بیش از ۱۵ منطقه درحال حاضر میزبان یوز آسیایی هستند. با این

کاروان نمایش در باغ وحش تهران

صفورا زواران حسینی: کاروان نمایش انجمن یوزپلنگ ایرانی در ادامه اجراهای خود در روستاها و شهرهای مختلف ایران، پیشنهاد داد تا زمستان را در باغ وحش تهران (ارم سبز) بگذرانند و خوشبختانه مدیریت مجموعه ارم سبز با این پیشنهاد موافقت نمود. باغ وحش تهران مجموعه ارزشمندی از گربه‌سانان را در خود جای داده است که یکی از منحصر به فردترین آنان پلنگ ایرانی است. اجرای نمایش و فعالیت‌های آموزشی در کنار قفس گربه‌سانان فرصتی بود تا بازدیدکنندگان در کنار مشاهده این مخلوقات زیبا، با ویژگی‌های زیستی، زندگی، نیازها و خطراتی که نسل آنان را تهدید می‌کند، آشنا شوند. در ادامه گزارش تصویری کوتاهی از این اجراها را مشاهده خواهید کرد.

اهمیت پارک ملی کویر؛ چرا و به چه علت

محمدصادق فرهادی نیا: متأسفانه سالهاست که اکتشاف نفت در پارک ملی کویر تهدیدی بالقوه برای موجودیت و آینده این منطقه ارزشمند در کشور محسوب می شد که اخیراً نیز با قوت بیشتری یافته است. به گزارش خبرگزاری مهر، در فروردین سال جاری، هیات دولت در دور چهارم سفرهای استانی خود، در استان سمنان به بررسی مصوبات سه سفر گذشته پرداخت و ضمن بازنگری در روند اجرا و اقداماتی که می بایست انجام می شده است، مشکلات و موانع را برطرف و دستورات لازم برای اتمام مصوبات قبلی از جمله عملیات اکتشاف نفت در بلوک گرمسار، محدوده کویر و پارک ملی تا پایان امسال را صادر کرد.

حضور یک پارک ملی، بدون شک ارزشمند بوده و ده ها دلیل برای آن می توان ارائه داد. با این حال، بهتر است ۱۰ دلیل مبنی بر اهمیت بالای این منطقه را مرور نمود:

۱. یکی از زیستگاه های اصلی یوزپلنگ آسیایی و پلنگ ایرانی، دو گربه سان درحال انقراض ایران محسوب می شود.
۲. مطالعات نشان داده است که علیرغم تعدد مناطق زیست یوزپلنگ در ایران، ولی یوزها در اکثر این مناطق به دلیل وسعت اندک شانس طولانی زندگی کردن را ندارند. تنها سه منطقه در ایران است که ما مطمئن هستیم یوزها بیش از ۵ سال در آن زندگی می کنند که یکی از آنها پارک ملی کویر است. وسعت بالای این منطقه به یوزها که عرصه های گسترده ای را نیاز دارند، اجازه می دهد بدون خطر برخورد با انسان و کشته شدن، تا سالها به بقای خود ادامه دهند.
۳. در ایران، گونه خاصی از آهو زیست می کند که «جبر» نامیده می شود و در چند منطقه محدود در مناطق بسیار خشک ایران باقیمانده است. درحال حاضر، حداقل ۳۰ تا ۴۰ درصد کل جمعیت این گونه در ایران در پارک ملی زیست می کند و هیچ منطقه دیگری در ایران، چنین جمعیت پویا و زیستایی از جبر را ندارد.
۴. پارک ملی کویر از پایینترین نرخ تلفات یوزپلنگ طی دو دهه اخیر در ایران برخوردار بوده است، بطوریکه هیچ گزارش رسمی دال بر کشته شدن یوزپلنگ توسط انسان طی دو دهه گذشته در دست نمی باشد. این درحالی است که بیش از ۲۰ یوزپلنگ تنها طی یک دهه گذشته توسط انسان در سایر مناطق کشور از بین رفته اند.
۵. جایگاه کویر برای بقای یوز در ایران اهمیت ویژه ای دارد. حداقل ۲۰۰ تا ۳۰۰ کیلومتر فاصله کویر تا نزدیکترین زیستگاه یوزپلنگ در ایران محسوب می شود، بطوریکه بررسی ها نشان می دهد که کویر خود احتمالاً به دریافت کننده یوز از سایر مناطق بدل شده است. این بدان معناست که در صورت از بین رفتن این منطقه، فقط چند صد هزار هکتار از عرصه های زیستی یوز آسیایی از بین نخواهد رفت، بلکه به دلیل آنکه مقصد جابجایی ها بوده است، این منطقه همراه با تمامی زیستگاه های حد واسط (تا استانهای سمنان و اصفهان) نابود خواهد شد. به عبارت دیگر، نابودی کویر فقط وسعت این منطقه را از حوزه انتشار یوز در ایران خارج نخواهد کرد، بلکه حداقل ۳ تا ۴ برابر بزرگی این منطقه دیگر نقش خود را به عنوان زیستگاه یوزپلنگ در ایران از دست خواهد داد.

۶. تکثیر گربه سانان در اسارت و بازگرداندن آنها به طبیعت کاری بسیار دشوار و نیازمند لحاظ نمودن ملاحظات مختلف است. در صورتیکه سازمان حفاظت محیط زیست

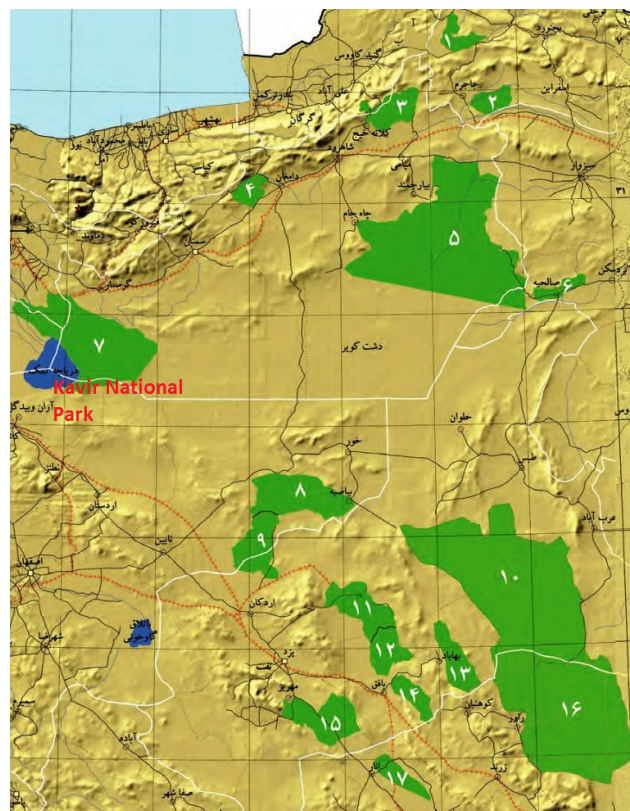
همچنان به تکثیر دو یوزپلنگ موجود در اسارت (کوشکی و دلبر) می اندیشد، لاجرم به منطقه ای جهت رهاسازی زاده های این دو یوز نیز باید بیندیشد. شک نباید کرد که یکی از بهترین مناطق برای چنین سرمایه گذاری عظیمی پارک ملی کویر است، زیرا زاده ها باید در منطقه ای رها شوند که همه انواع طعمه ها را داشته باشد تا بتوانند با توجه به تجربه کم در شکار، به خوبی روشهای مختلف شکار کردن را روی گونه های مختلف بیاموزند، فاقد دام اهلی و سگ باشد تا جانشان را تهدید نکنند، وسعت بزرگ آن اجازه یافتن قلمرو مناسب را بدهد، جاده و روستا در بخش عمده آن نباشد، همه انواع طعمه خواران را در خود داشته باشد تا اجتناب از آنها را بیاموزند. تنها زیستگاهی که درحال حاضر دارای چنین ویژگی ها در ایران است، «پارک ملی کویر» می باشد. البته لازم به ذکر است که بحث در مورد لزوم برنامه تکثیر یوز در اسارتی که درحال برنامه ریزی است، نیازمند مجالی دیگر است.

۷. یکی از معدود مناطق ایران است که از ۱۵ عضو سه خانواده گربه سانان، سگ سانان و کفتارها در ایران، حداقل ۱۱ گونه در این منطقه زیست می کنند. در کدام نقطه دیگر از ایران چنین تنوع بی نظیری را می توان دید؟ چنین تنوع بالایی از گونه نشان از پایداری این منطقه و درعین حال، امیدی برای حفظ تنوع زیستی در بلندمدت می باشد.
۸. آب عامل تعیین کننده در بقا و پویایی گونه های کویرزی محسوب می شود که شدیداً تابع بارندگی سالیانه است. فراوانی آب پوشش گیاهی مناسب را فراهم می کند که خود زمینه ساز زادآوری بهتر طعمه ها و بقای بهتر گوشتخواران می باشد. مطالعات نشان داده که سمداران جوان همواره برای یوز و پلنگ به عنوان طعمه از اهمیت بالایی برخوردار است (چون ساده تر شکار می شوند). پارک ملی کویر دارای بالاترین میزان بارش سالیانه در مقایسه با بخش قابل توجهی از زیستگاه های یوز در ایران می باشد که همین امر، باعث زادآوری مناسب طعمه ها می شود.

۹. پارک ملی کویر دارای یکی از بالاترین پتانسیل های گردشگری در ایران می باشد، نزدیکی به تهران، بکر بودن بخشهای قابل توجهی از آن، تنوع بالای جانوری و ... باعث شده تا طبیعت گردان زیادی هرسال برای بازدید از این منطقه بیایند. تعداد بازدیدکنندگان این منطقه تنها طی نیمه دوم هرسال در مقایسه با کل گردشگران در بخش قابل توجهی از مناطق حفاظت شده ایران، قابل مقایسه است.

۱۰. مناطق اکتشافی در نقاط حساس منطقه و در بخشهای داخلی واقع شده اند. این بدان معناست که با از بین رفتن آنها، گستره های عظیمی از پارک دچار اختلال خواهند شد و تجربیات پروژه های مشابه نشان داده است که دستگاه های متولی به سادگی سازمان حفاظت محیط زیست را برای ضابطه مند نمودن این بهره برداری و به تقلیل رساندن آثار سوء این فعالیتها دور خواهند زد.

تهدیدات مختلفی از سوی برنامه های توسعه ای، مناطق حفاظت شده در ایران و سرتاسر دنیا را هدف گرفته اند که کمک به حل چنین معضلات نیازمند همیاری گروه های مردمی می باشد. امیداست تا همه فعالان محیط زیستی کشور، به ویژه آنها که از ارزشهای پارک ملی کویر باخبر هستند، فعالانه ارزشهای این منطقه را برای جامعه تبیین کرده و تلاش کنند تا این منطقه همچنان به عنوان یکی از کم تعارض ترین مناطق حفاظت شده ایران باقی بماند.

یوزنامه، خبرنامه داخلی انجمن یوزپلنگ ایرانی است که برای اطلاع رسانی پیرامون فعالیت های این انجمن درباره یوزپلنگ و سایر گونه های حیات وحش در کشور تهیه و توزیع می گردد. نهایت تلاش هیئت تحریریه بر آن است تا این خبرنامه را به صورت دوفصل نامه در اختیار دانشجویان، استادان، کارشناسان، مدیران، محیط بانان و علاقه مندان قرار داده و در این راه، نیازمند همیاری و همفکری شما هستیم.

سردبیر:

فاطمه شهبازی

صفحه آرایی:

حمیدرضا میرزاده

همکاران این شماره:

محمد صادق فرهادی نیا

مرتضی اسلامی دهکردی

مهدی سلیمانی

احسان محمدی مقانکی

یاسمن حسن بیگی

بهمن شمس اسفندآباد

فتح الله امیری

صفورا زواران حسینی

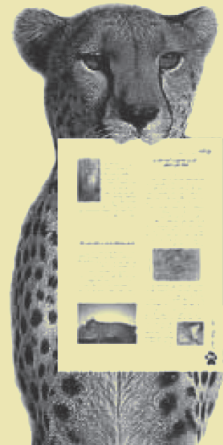
سیما ببرگیر

کاوه حب علی

عطیه سادات تک تهرانی

چاپ:

گروه صنعتی ایران خودرو

انجمن یوزپلنگ ایرانی، یک سازمان غیر دولتی زیست محیطی، مستقل و غیر انتفاعی است که از سال ۱۳۸۰ برای حفظ آخرین بازمانده های یوزپلنگ ایرانی فعالیت می کند. اهداف این انجمن عبارتند از:

- ۱) مطالعه و پژوهش در مورد حیات وحش، به ویژه یوزپلنگ و زیست بوم های مرتبط با آن
 - ۲) تنویر افکار عمومی به منظور ارتقای سطح آگاهی جامعه در مورد محیط زیست، حیات وحش و یوزپلنگ
 - ۳) حفاظت از حیات وحش، به ویژه یوزپلنگ و زیستگاه های آن
- برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد انجمن و فعالیت های آن با ما تماس بگیرید:

تلفن/فکس: ۰۲۱-۸۸۰۰۵۹۲۶

همراه: ۰۹۱۲۸۱۱۱۴۲۳ - ۴

نشانی پستی:

تهران، صندوق پستی ۱۴۱۵۵-۸۵۴۹

نشانی دفتر: تهران، خیابان کارگر شمالی، روبروی مرکز قلب،

خیابان شکرالله، پلاک ۱۳۴، طبقه دوم، واحد ۵

پست الکترونیک: info@wildlife.ir

وب سایت: www.wildlife.ir

برای حفاظت از حیات وحش - از ۱۳۸۰